

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра соціальних комунікацій

На правах рукопису

КОЛБАСЮК АЛІНА СЕРГІЇВНА

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРЕС-ОФІЦЕРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Спеціальність 061 «Журналістика»

Освітньо-професійна програма «Журналістика і соціальні комунікації»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 5

Засідання кафедри соціальних

Комунікацій від 18 листопада 2025 р.

Науковий керівник:

ГРЕЛЯ СВІТЛАНА ІВАНІВНА,

доктор наук із соціальних комунікацій,

професор кафедри соціальних комунікацій

Завідувач кафедри соціальних

комунікацій

_____доц. Теребус О.Л.

Луцьк 2025

Анотація

Колбасюк Аліна Сергіївна. Особливості роботи пресофіцерів в умовах сучасної російсько-української війни. У магістерській роботі досліджено особливості діяльності пресофіцерів у контексті сучасної російсько-української війни. Розкрито теоретичні засади функціонування пресслужб та їхню роль у системі військових комунікацій. Проаналізовано міжнародний досвід діяльності пресофіцерів у збройних конфліктах та можливість його адаптації до українських реалій. Особлива увага зосереджена на умовах воєнного стану, впливі інформаційної політики на суспільні процеси, а також викликах і ризиках комунікаційної діяльності в умовах гібридної війни та інформаційних операцій противника.

У практичній частині проаналізовано діяльність пресофіцерів у бойових підрозділах Збройних сил України, особливості взаємодії з медіа, волонтерськими організаціями та громадськістю. Висвітлено питання інформаційної безпеки, етики професійної комунікації та психологічної стійкості фахівців. На основі узагальнення результатів сформовано рекомендації щодо підвищення ефективності інформаційної взаємодії та підготовки пресофіцерів у воєнний час.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі діяльності пресслужби Миколаївської обласної військової адміністрації в умовах воєнного стану, а також визначенні чинників довіри до офіційних джерел та механізмів формування інформаційної стійкості суспільства.

Результати дослідження можуть бути використані у роботі військових комунікаційних підрозділів, органів державної влади, журналістів, пресофіцерів, а також у навчальних програмах з кризових комунікацій, медіаграмотності та публічної комунікації у сфері оборони.

Ключові слова: пресофіцер, стратегічні комунікації, воєнний стан, дезінформація, інформаційна політика, медіа, інформаційна безпека.

Abstract

Kolbasiuk Alina Sergiivna. The Specifics of Press Officers' Work in the Context of the Modern Russian-Ukrainian War. The master's thesis examines the specifics of press officers' activities in the context of the ongoing Russian-Ukrainian war. The research outlines the theoretical foundations of military communication, the role of press services in public information processes, and the structure of strategic communication in wartime. International practices of military public affairs during armed conflicts have been analyzed, with a focus on the possibility of adapting these approaches to Ukrainian defense communication systems. Special attention is given to martial law communication requirements, information security, counteraction to disinformation, and the challenges of war-related public messaging in hybrid conflict conditions.

The practical part analyzes real-world practices of press officers working within the Armed Forces of Ukraine, their cooperation with media representatives, civil society, and volunteer organizations. The study highlights ethical standards, psychological resilience, and the importance of securing sensitive operational data while ensuring transparency of communication. Based on the research findings, recommendations were developed to improve crisis communication strategies and enhance the professional training of press officers in wartime.

The scientific novelty lies in the comprehensive analysis of communication practices within the Mykolaiv Regional Military Administration during wartime and the identification of key factors influencing public trust in official information sources.

The results of this thesis may be applied in the work of defense communication structures, governmental communication departments, journalists, media officers, and academic institutions specializing in crisis communication, defense communication strategies, and information security.

Keywords: press officer, strategic communication, martial law, disinformation, public communication, information security, media.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕСОФІЦЕРІВ.....	8
1.1. Поняття, сутність і функції пресофіцера	8
1.2. Роль пресслужб у системі військових комунікацій	15
1.3 Міжнародний досвід діяльності пресофіцерів у збройних конфліктах	20
Висновки до 1 розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРЕСОФІЦЕРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	29
2.1. Інформаційна політика та завдання пресофіцерів у період воєнного стану	29
2.2. Виклики, ризики та відповідальність у комунікаційній діяльності під час війни.....	40
2.3. Протидія дезінформації та інформаційним операціям противника.....	44
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕСОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	50
3.1. Організація роботи пресофіцера у бойових підрозділах	50
3.2 Психологічна стійкість та етичні аспекти професії пресофіцера	54
3.3. Взаємодія пресофіцерів із журналістами, громадськістю та волонтерами..	60
Висновок до розділу 3	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Сучасна російсько-українська війна, що триває з 2014 року і особливо загострилася після повномасштабного вторгнення у 2022 році, поставила перед державою і суспільством низку нових викликів не лише у військовій, але й в інформаційній сфері. У цих умовах надзвичайно актуальною є діяльність пресофіцерів — фахівців, відповідальних за формування інформаційної політики військових формувань, комунікацію з громадськістю та медіа, а також забезпечення інформаційної безпеки. Вони відіграють ключову роль у боротьбі з дезінформацією, підтриманні морального духу як військовослужбовців, так і цивільного населення, а також у зміцненні довіри до Збройних сил України.

У світовій практиці діяльність пресофіцера чітко регламентована та розглядається як один із головних компонентів стратегічних комунікацій армії. Український досвід, сформований під тиском повномасштабної війни, потребує наукового осмислення, аналізу, адаптації і вдосконалення. Дослідження специфіки роботи пресофіцерів саме в умовах збройного конфлікту набуває особливої цінності, адже дозволяє сформувати ефективні моделі взаємодії між армією, суспільством та медіа в умовах обмеженої інформації, високої динаміки подій і ворожих інформаційних впливів [6, с. 676].

Актуальність теми обумовлюється тим, що інформаційна сфера стала одним із головних фронтів сучасної війни. Ворог системно використовує пропаганду, інформаційно-психологічні операції та фейки для дестабілізації українського суспільства. У цих умовах саме пресофіцери є тією ланкою, яка повинна оперативно, об'єктивно і професійно інформувати суспільство, забезпечуючи прозорість та підтримуючи інформаційну стійкість держави. Незважаючи на зростання ролі військових комунікацій, в українському науковому дискурсі питання організації, функцій та особливостей роботи пресофіцерів в умовах війни все ще залишаються недостатньо розробленими.

Зазначене дослідження виконується в межах загального наукового напряму кафедри, що присвячений проблемам інформаційної безпеки,

військової журналістики та стратегічних комунікацій. Автор безпосередньо бере участь у дослідженні шляхом збору емпіричних матеріалів, аналізу нормативно-правових документів, а також вивчення практичного досвіду діяльності пресофіцерів в українських військових підрозділах.

Метою роботи є дослідити особливості роботи пресофіцерів у контексті сучасної російсько-української війни, визначити основні виклики, функції та практичні аспекти їхньої діяльності, а також розробити рекомендації щодо підвищення ефективності комунікаційної діяльності у воєнний час.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі **завдання**:

1. Охарактеризувати поняття, функції та роль пресофіцера у структурі військових комунікацій;
2. Проаналізувати міжнародний досвід діяльності пресслужб в умовах збройних конфліктів;
3. З'ясувати специфіку інформаційної політики ЗСУ під час воєнного стану;
4. Визначити основні виклики та ризики, з якими стикаються пресофіцери у своїй діяльності;
5. Проаналізувати способи протидії дезінформації в умовах гібридної війни;
6. Дослідити практичну діяльність пресофіцерів ЗСУ у бойових умовах;
7. Надати рекомендації щодо вдосконалення підготовки та діяльності пресофіцерів.

Об'єктом дослідження є система військових комунікацій в умовах сучасної війни.

Предметом дослідження є особливості роботи пресофіцерів, їхні функції, обов'язки, виклики та специфіка взаємодії із засобами масової інформації в умовах війни.

Наукова новизна. У магістерській роботі вперше здійснено комплексний аналіз діяльності пресслужби Миколаївської обласної військової адміністрації в

умовах воєнного стану крізь призму взаємодії з журналістами, громадськістю та волонтерськими організаціями. Розкрито специфіку інформаційної роботи в період збройного конфлікту, виявлено основні моделі комунікації, фактори довіри до офіційних джерел, а також механізми формування інформаційної політики в кризовий період.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані працівниками органів військової адміністрації, пресофіцерами, журналістами, фахівцями у сфері зв'язків з громадськістю для удосконалення комунікаційних стратегій під час кризових ситуацій. Розроблені рекомендації мають прикладне значення для підготовки пресурів, координації взаємодії з медіа та організації ефективного інформування населення. Теоретичні положення можуть бути застосовані у викладанні дисциплін «Кризова комунікація», «Медіа в умовах війни», «Паблік рилейшнз у державному управлінні» [4].

Попри наявність фундаментальних праць у сфері комунікації та зв'язків із громадськістю в умовах криз (праці В. М. Бебика, Г. Г. Почепцова, З. І. Казанжи, Н. І. Білан, М. В. Буроменського, С. В. Штурхецького, С. В. Орлика), питання специфіки взаємодії пресофіцерів із журналістами та громадськістю в умовах воєнного стану, зокрема на прикладі Миколаївської області, залишалося поза належною увагою дослідників. Це обґрунтовує актуальність та наукову цінність даної роботи.

Результати дослідження були апробовані на конференції «Українська журналістська освіта: історія, сучасність, перспективи розвитку».

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 позицій). Загальний обсяг роботи – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕСОФІЦЕРІВ

1.1. Поняття, сутність і функції пресофіцера

У професійному мовленні військовий речник постає як фахівець із комунікації, який забезпечує зв'язок між бойовим підрозділом і зовнішнім середовищем — медіа, громадськістю та управлінськими структурами. Саме через нього передаються офіційні заяви, відбувається інформування про діяльність формування та надаються відповіді на інформаційні запити. Посада поєднує дисципліну, навички спілкування та здатність діяти під тиском інформаційної напруги. Речник не обмежується коментуванням подій: він формує й адаптує ключові меседжі з огляду на ситуаційний контекст, часові рамки й настрої аудиторії. У своїй роботі він орієнтується на різні групи цільової публіки, враховує їхні інформаційні потреби та рівень довіри. У той же час діяльність такого офіцера має відповідати внутрішнім нормам і заходам безпеки, що диктує вибір тем, межі відкритості, форму й час подачі повідомлень.

У системі військових комунікацій речник підтримує зв'язки всередині військової структури, з керівництвом, інформаційними центрами та масмедіа. Він може ініціювати інформаційні заходи — пресконференції, брифінги, готувати текстові й мультимедійні матеріали, координувати акредитацію представників медіа та забезпечувати безпеку їхньої роботи. До ключових завдань належить інформаційний супровід: регулярне оновлення даних про стан справ, події, зміни, досягнення чи втрати — з акцентом на достовірність, своєчасність та збалансованість. Також речник здійснює моніторинг медіа-полів, аналіз тональності публікацій, корекцію меседжів та адресну реакцію на спотворення [2, с. 239].

Інша значуща роль полягає в іміджево-просвітницькій функції: представлення діяльності військових формувань, пояснення мотивації та дій, формування довіри до інституції, трансляція її цінностей через символіку, наративи, емоційні звернення. У кризових ситуаціях або за активного етапу

бойових дій речник бере на себе антикризове реагування: створення комунікаційних сценаріїв, коригування повідомлень, обмеження інформаційних проривів та координація відповідей на інформаційні атаки. Він також може бути консультантом командування, пропонуючи варіанти інформаційної взаємодії з урахуванням ризиків та особливостей простору.

Сукупно функції речника охоплюють інформаційно-аналітичну, організаційно-комунікаційну, кризову, репутаційну та дорадчу діяльність. Він організовує внутрішні потоки інформації, координує контакт з медіа, проводить аналіз інформаційного поля, формує повідомлення та протидіє інформаційним загрозам. Ефективна робота речника неможлива без технічного забезпечення: доступу до засобів зв'язку, фото- та відеобладнання, програмного інструментарію для обробки контенту, систем моніторингу. Внутрішня підтримка, командна довіра й сприятлива організаційна середовище також критично впливають на ефективність.

З теоретичної точки зору речник виступає інтегратором внутрішніх і зовнішніх потоків інформації — «мостом» між військовими структурами та суспільством — і є активним учасником інформаційного простору. Через нього формується суспільний образ конфлікту, роль військових, ставлення до захисників. У таких умовах його діяльність набуває стратегічного значення: він перестає бути виконавцем, стаючи суб'єктом інформаційної політики, здатним впливати на ставлення аудиторії до подій. В наукових працях поняття «пресофіцер» іноді використовується як синонім «офіцера зі зв'язків з громадськістю» чи «військового комунікатора», проте контекст їх застосування може відрізнятися. В українському контексті речник забезпечує комунікаційне супроводження бойових операцій, прозорість, протидію інформаційним загрозам та підтримку операційної діяльності [19].

Діяльність речника є складовою стратегічних комунікацій, що, згідно з концепціями альянсу, включають інформаційну діяльність, публічну дипломатію, інформаційні операції та дії командування. У цій системі він виступає як ключовий ланцюг зв'язку та формувач сприйняття в

інформаційному просторі. Правова складова діяльності речника не менш важлива: його повноваження регламентуються внутрішніми статутами, наказами оборонного відомства, а також нормами міжнародного права, що стосуються взаємодії зі ЗМІ у конфліктних умовах. Він має дотримуватися принципів точності, об'єктивності, поваги до прав людини й уникати розголошення відомостей, що становлять військову або державну таємницю.

У рамках цивільно-військового співробітництва речник виконує роль проміжного ланцюга між армією й місцевим населенням. Він координує інформаційну підтримку гуманітарних ініціатив, проводить престури, інформує про діяльність військових у зонах дії, що сприяє підвищенню легітимності та взаєморозуміння. Особливу увагу в теоретичному осмисленні функцій пресофіцера заслуговує питання етики комунікації. Оскільки мова йде про поширення чутливої та стратегічної інформації в умовах війни, від пресофіцера вимагається високий рівень професійної відповідальності, дотримання журналістських стандартів, але водночас — вірність військовому обов'язку та субординації. Баланс між свободою інформації та військовою таємницею — один з найскладніших викликів у його роботі. В умовах інформаційної війни та масових дезінформаційних кампаній функції пресофіцера розширюються. Він стає елементом інформаційної оборони держави, оскільки повинен не лише інформувати, але й розвінчувати фейки, протидіяти інформаційним вкидам, формувати позитивний психологічний клімат у суспільстві. Таким чином, його діяльність тісно пов'язана з національною безпекою, інформаційною стійкістю суспільства та державним стратегічним курсом.

Відповідно до положень Європейського кодексу поліцейської етики, діяльність поліції повинна здійснюватися у суворій відповідності як до національного законодавства, так і до міжнародних стандартів, які визнані державою. Законодавче регулювання діяльності поліції має бути не лише формально чинним, але й доступним, зрозумілим для громадськості та достатньо конкретизованим. У разі потреби воно повинно супроводжуватися підзаконними нормативними актами, які також мають бути прозорими й

зрозумілими для населення. Водночас, правовий режим, який поширюється на поліцейських, має бути аналогічним до режиму, що застосовується до інших громадян. Будь-які винятки можливі лише за умови їх обґрунтування в контексті специфіки виконання поліцейських функцій у демократичному суспільстві.

Основу правового регулювання діяльності Національної поліції України становлять Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію» (2015 р.), інші нормативно-правові акти Верховної Ради України, акти Президента та Кабінету Міністрів України, нормативні документи Міністерства внутрішніх справ України. До джерел правового забезпечення також належать міжнародно-правові акти, зокрема Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та інші документи, ратифіковані Україною в установленому порядку.

Найвищу юридичну силу у системі національного законодавства мають закони, які ухвалюються Верховною Радою України. Вони регулюють ключові суспільні відносини у сфері безпеки, захисту прав і свобод людини, забезпечення публічного порядку. Серед таких нормативних актів — Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», Закон України «Про дорожній рух» та інші.

Правозастосовну практику поліції детально регламентують підзаконні акти — накази, інструкції, положення, які приймаються компетентними органами для конкретизації та реалізації норм законів. Відомчі акти Міністерства внутрішніх справ України визначають організаційні аспекти роботи поліції, порядок виконання службових обов'язків, використання наданих законом повноважень.

Окрему групу правових джерел складають міжнародні нормативно-правові акти, спрямовані на захист прав і свобод людини. Вони включають як обов'язкові до виконання конвенції, пакти, договори, так і документи рекомендаційного характеру — декларації, заяви, меморандуми. Серед них —

Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку, Конвенція проти катувань та інших форм жорстокого поводження (1984 р.) тощо. Ці документи формують міжнародні стандарти правоохоронної діяльності, якими керується Національна поліція України. Таким чином, правове регулювання діяльності поліції в Україні базується на поєднанні національних правових норм та міжнародно-правових стандартів, що забезпечує її функціонування в межах принципів демократичної правової держави.

Дільничний (старший) офіцер поліції або поліцейський офіцер громади (ПОГ) є повноважною посадовою особою Національної поліції України, на яку покладено виконання завдань у межах адміністративно визначеної поліцейської дільниці. Згідно з чинним законодавством, такий поліцейський є безпосереднім представником правоохоронної системи на місцях, що передбачає тісну взаємодію з населенням, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами превентивної діяльності.

Закон України «Про Національну поліцію» у ст. 17 встановлює, що поліцейським є громадянин України, який прийняв Присягу поліцейського, проходить службу на відповідній посаді та має спеціальне звання. Важливими атрибутами службового статусу поліцейського є службове посвідчення та спеціальний жетон, які ідентифікують особу та підтверджують її повноваження.

Наказом МВС України № 650 від 28 липня 2017 року «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» чітко регламентовано просторові та функціональні межі діяльності таких посадових осіб. Зокрема, встановлено граничну чисельність населення на одну поліцейську дільницю: до 6 тис. осіб у сільській місцевості та до 7 тис. у міських населених пунктах. Крім того, важливою інфраструктурною одиницею забезпечення роботи дільничного є поліцейська станція — спеціально облаштоване службове приміщення, що дозволяє здійснювати повноцінну

комунікацію з громадянами, фіксацію звернень та проведення профілактичної роботи.

Слід зазначити, що інститут поліцейського офіцера громади має стратегічне значення для реалізації політики децентралізації в секторі безпеки. Такі офіцери покликані забезпечити сталу присутність поліції на території обслуговування, що не лише підвищує рівень правопорядку, а й сприяє зростанню довіри населення до правоохоронної системи. З огляду на європейські підходи до community policing (поліція у співпраці з громадою), українська модель ПОГ демонструє потенціал до ефективної імплементації цього принципу.

Таким чином, дільничний офіцер поліції в сучасних умовах — це не просто виконавець адміністративних функцій, а ключова фігура у формуванні партнерських відносин між поліцією та громадою, що є необхідною передумовою для забезпечення публічної безпеки та сталого розвитку територіальних громад.

Міжнародні договори й угоди, які були належним чином укладені та ратифіковані Україною, є складовою частиною національного законодавства та мають юридичну силу нарівні з іншими нормативно-правовими актами. Вони застосовуються у межах правової системи України в порядку, передбаченому для внутрішнього законодавства, що підкреслено в Законі України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року. Визначальним для сили такого договору є орган, який здійснив його ратифікацію, схвалення чи затвердження.

Особливої ваги міжнародні договори набувають у сфері боротьби з організованою злочинністю, де правове регулювання здійснюється на основі норм міжнародного права, положень національного законодавства та міждержавних, міжурядових і міжвідомчих угод. Так, Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року визначає засади міжнародного співробітництва у цій сфері.

У практичній площині міжнародна взаємодія реалізується шляхом укладання двосторонніх відомчих угод між Міністерством внутрішніх справ України та відповідними структурами інших держав. Наприклад, 8 вересня 1992 року було підписано угоду про співробітництво між МВС України та Федеральним міністерством внутрішніх справ Австрійської Республіки щодо боротьби з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю. Аналогічні угоди були укладені з Міністерствами внутрішніх справ Республіки Хорватія, Італійської Республіки, Румунії та інших держав, про що свідчать відповідні накази МВС України.

Щодо внутрішнього регламентування діяльності поліції, зокрема дільничних офіцерів поліції (включно з поліцейськими офіцерами громади), то їх діяльність визначається широким колом нормативно-правових актів. Згідно з Наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», правова база діяльності цих посадових осіб включає Конституцію України, профільні закони, такі як:

Закон України «Про Національну поліцію»,

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»,

Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»,

Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання»,

Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», а також інші нормативно-правові акти, прийняті на рівні Міністерства внутрішніх справ.

Таким чином, правове забезпечення діяльності поліції України формується на основі взаємодії національного законодавства та міжнародно-правових норм, що дає змогу інтегрувати правоохоронну систему держави у глобальний правовий простір та забезпечити дотримання міжнародних стандартів у сфері безпеки та правопорядку.

Отже, сучасний пресофіцер — це не лише технічний працівник, який взаємодіє зі ЗМІ, а повноцінний комунікаційний стратег, фахівець із публічної дипломатії, захисник інформаційного простору та провідник військової правди у суспільстві. Поняття, сутність і функції пресофіцера охоплюють комплекс ролей і завдань від ретрансляції офіційних позицій до активної участі в інформаційній боротьбі, і ці аспекти стають особливо важливими в умовах збройного конфлікту.

1.2. Роль пресслужб у системі військових комунікацій

У системі військових комунікацій пресслужби виступають як один із ключових механізмів організованої взаємодії між збройними силами, державними інституціями, громадськістю й медіа. Їхня роль не зводиться лише до інформаційного донесення — пресслужби координують стратегічну побудову меседжів, регулюють потоки інформації, забезпечують комунікаційний захист і підтримують інформаційну легітимність військових дій. Пресслужба в армії функціонує як оперативне ядро комунікаційної політики, підлегле командуванню, але діє в межах інформаційної незалежності та професійної етики. Через неї забезпечується узгоджена позиція військових формувань, синхронізується інформаційний контекст між різними рівнями влади й структур, а також встановлюється зв'язок із зовнішніми середовищами — медіа, громадськістю, освітніми та дослідницькими інституціями [27].

У період кризових явищ засоби масової комунікації відіграють значну роль у формуванні колективного сприйняття подій, управлінні громадськими настроями та створенні певної інформаційної реальності. За спостереженнями Чекмишева О. В., медіа в умовах надзвичайних ситуацій мають здатність впливати на масову свідомість, спрямовуючи увагу аудиторії на визначені аспекти подій, задаючи темп обговорення і формуючи відповідну систему координат сприйняття. Вони також виконують функцію трансляції емоцій, сприяють формуванню стійких уявлень про масштаби і значущість події, а

також забезпечують певний рівень соціальної стабільності шляхом інформаційної підтримки.

У роботах Бебіка В. М. визначено поетапну модель участі медіа у висвітленні кризових процесів. На початковому етапі відбувається активне інформування громадськості, що супроводжується широким використанням джерел різного рівня достовірності — від офіційних повідомлень до чуток і неперевірених тверджень. Такий період характеризується інформаційною невизначеністю, підвищеною емоційністю та ризиком виникнення панічних настроїв [6, с. 676].

У наступній фазі увага медіапростору зміщується до аналітики: з'являються експертні оцінки, обговорюються причини подій, виявляються відповідальні особи. Третій період охоплює комунікацію щодо подолання наслідків, відновлення нормального функціонування суспільних інститутів та підтримку морального стану населення. Заключна стадія передбачає ретроспективний аналіз, осмислення досвіду і виявлення уроків, які мають бути враховані у майбутньому.

На думку Бакала А. С., динаміка розвитку цифрових технологій та постійна присутність новин у віртуальному середовищі спричиняють пришвидшення переходу між вказаними фазами або їх накладання одна на одну. Такий ефект збільшує вимоги до гнучкості органів, які відповідають за взаємодію із засобами масової інформації, та зобов'язує їх адаптуватися до швидкоплинної інформаційної реальності.

Варто зауважити, що недотримання принципів відповідального інформування з боку журналістів або редакційних колективів може завдати шкоди іміджу, довірі або легітимності органу влади чи іншої структури. Саме тому активна і структурована співпраця з інформаційними ресурсами в період криз — це не лише елемент репутаційного захисту, а й складова стратегічного управління ситуацією.

Як вказує Зражевська Н. І., навіть подія нейтрального характеру може набути кризового статусу внаслідок медійного резонансу, якщо її висвітлення

не буде завчасно скоординоване та супроводжене відповідною інформаційною політикою. Враховуючи це, доцільно передбачати потенційні медіаризики ще на етапі стратегічного планування комунікацій.

Михайлин І. Л. підкреслює, що представники журналістського середовища, особливо у демократичних країнах, стикаються з етичним вибором між комерційними інтересами медіа і суспільною відповідальністю. Надмірне прагнення до рейтинговості може суперечити вимогам до чесного та виваженого висвітлення кризових подій. Тому обов'язком журналіста є відокремлення конструктивної, суспільно значущої інформації від тієї, що може призвести до дестабілізації чи загострення ситуації.

З огляду на викладене, очевидною стає необхідність ефективної координації роботи з інформаційними каналами у період криз. Пресслужба в таких умовах виступає ключовим механізмом управління комунікаціями: вона забезпечує оперативну реакцію на запити, формує цілісну позицію організації, поширює перевірену інформацію, підтримує довіру до офіційних джерел та запобігає поширенню деструктивного контенту. Успішне функціонування преспідрозділу визначається, з одного боку, ретельною підготовкою та наявністю комунікаційного плану, а з іншого — готовністю адаптуватися до обставин, швидко змінювати формат подачі, реагувати на зовнішні впливи. Усе це визначає ефективність організації у кризовий період і є запорукою збереження її авторитету та стабільного зв'язку з аудиторією [7].

Важливою складовою ролі пресслужб є комплексне забезпечення інформаційного супроводу операцій, який охоплює планування комунікаційної стратегії, вироблення меседжів з урахуванням аудиторій та контексту, вибір каналів трансляції, організацію пресподій (брифінги, престури, публічні виступи), а також зворотний зв'язок із суспільством через моніторинг, реагування на запити й корекцію комунікаційних ходів. В умовах сучасної інформаційної боротьби пресслужби виконують функцію засобу протидії зовнішнім інформаційним загрозам. Вони грають роль фільтра й буфера для сприйняття громадськістю подій, своєчасно виявляють та нейтралізують

дезінформацію, здійснюють контрповідомлення й «розвінчування» фейків. Така роль особливо посилюється під час військового конфлікту, коли інформпростір стає полем бою.

Окрім зовнішньої взаємодії, пресслужби здійснюють внутрішні комунікації — інформування військового персоналу, підтримка морально-психологічного клімату, пояснення рішень командування. Через внутрішню комунікацію формуються довіра, згуртованість і розуміння серед особового складу, що є критично важливим під час бойових дій. Пресслужби також виконують аналітичну функцію: збирають дані про інформаційний фон, аналізують медіапростір, підтримують інформаційні розвідки, передають командуванню рекомендації щодо коригування комунікаційної лінії. Така аналітика дозволяє адаптувати стратегію в динамічному контексті, реагувати на кризові ситуації й мінімізувати втрати в довірі громадськості.

У багатьох західних арміях пресслужби наближають свою діяльність до концепції військової «public affairs», яка не лише інформує громадськість, але й формує сприятливий інформаційний контекст задля досягнення стратегічних цілей конфлікту. У таких підходах слова та образи розглядаються як потужні ресурси впливу, важливі не менше за тактичні чи оперативні дії. Ключовим викликом у виконанні ролі пресслужби є баланс між відкритістю й інформаційною безпекою. З одного боку — потреба в довірі суспільства через прозорість і своєчасне інформування, з іншого — необхідність обмежувати розголошення чутливої інформації, уникати шкоди оперативним обставинам або безпеці підрозділів. Таким чином, роль пресслужб у військових комунікаціях має багатоаспектний характер: вони є стратегічними комунікаторами, інформаційними щитами й провідниками офіційної позиції, мостом між армією і суспільством, а їхня діяльність — важливий елемент комплексної інформаційної політики держави [10].

У реаліях збройного конфлікту слово набуває сили зброї. Повідомлення, яке виходить у публічний простір, здатне як підтримати, так і зруйнувати моральний дух, допомогти чи зашкодити військовим підрозділам. Саме тому в

період воєнного стану держава чітко регламентує межі відкритості даних. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає конкретні обмеження для представників мас-медіа у поширенні відомостей, що можуть бути використані ворогом.

Із початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації до практики було введено обов'язкове узгодження з командуванням усіх матеріалів, що стосуються бойових дій, переміщення військ, озброєння, результатів операцій тощо. Відповідний перелік було затверджено наказом Головнокомандувача ЗСУ у березні 2022 року. Його мета — унеможливити витік даних, що могли б поставити під загрозу життя військових, ефективність операцій або безпеку об'єктів.

Проте, незважаючи на обмеження, представники медійного середовища продовжують виконувати важливу функцію – доносити суспільству правдиву і збалансовану інформацію. При цьому їм доводиться діяти з максимальною обачністю, дотримуючись як професійних стандартів, так і вимог законодавства. У складних умовах війни журналістика вимагає не тільки навичок фахівця, але й вміння діяти за принципами моральної відповідальності.

Фахівці зі сфери комунікацій, які працюють поблизу лінії фронту, мусять вміти оцінювати ризики, реагувати на непередбачувані обставини, приймати рішення в умовах стресу. Водночас зростає значення верифікації джерел, підтвердження фактів і дотримання нейтральності. Будь-яка маніпуляція, недомовка або поспішна публікація можуть мати серйозні наслідки. З етичного погляду, повідомлення з місць бойових дій не повинні порушувати гідність постраждалих, використовуватись задля сенсацій або сіяти паніку. Це стосується як вербального контенту, так і візуального — фото та відео, які все частіше використовуються для створення доказової бази або підсилення емоційного впливу.

Важливо зазначити, що робота в зоні бойових дій часто супроводжується психологічним навантаженням. Висока інтенсивність подій, постійний контакт із травматичним контентом та відчуття відповідальності за кожне слово можуть

призводити до вигорання, тривожних розладів і потреби у психологічній підтримці. Якщо говорити про трансформацію системи державної комунікації в Україні, вона розпочалася ще у 1990-х роках, коли зростання незалежних медіа стимулювало органи влади до створення спеціальних відділів для взаємодії з громадськістю. У подальшому з розвитком цифрових каналів комунікації ці структури модернізувалися. Сьогодні вони активно використовують соцмережі, інтерактивні інструменти, віртуальні платформи, організовують прямі ефіри, інтерв'ю та публічні роз'яснення [7, с. 29].

Комунікаційні підрозділи державних інституцій, зокрема оборонного сектору, адаптуються до умов гібридної війни, коли довіра аудиторії стає не менш важливою, ніж якість озброєння. Їхня роль полягає не лише у поширенні офіційних повідомлень, а й у забезпеченні зворотного зв'язку, підтримці іміджу та протидії деструктивному впливу ворожих інформаційних кампаній. Звичайно, залишаються виклики: як досягти балансу між прозорістю та збереженням секретності, як говорити відверто, не піддаючи ризику військових, як утримати репутацію, коли проти держави ведеться агресивна пропаганда. Відповідь на ці питання щодня шукають фахівці з комунікацій, які працюють у різних відомствах, у тому числі в межах пресслужб.

Отже, у сучасних умовах інформаційного протистояння ті, хто відповідає за публічну комунікацію у військовій сфері, не просто інформують — вони вибудовують стратегії впливу, формують емоційне тло, надають суспільству відчуття впевненості. І ця діяльність є невід'ємною складовою національної стійкості.

1.3 Міжнародний досвід діяльності пресофіцерів у збройних конфліктах

У сучасній світовій практиці військові комунікації мають значні відмінності залежно від державного, історичного та культурного контексту. В

Ізраїлі пресофіцери відіграють вирішальну роль у висвітленні конфліктів у секторі Гази, виконуючи функцію засобу оперативної взаємодії між армією, громадянами та міжнародними ЗМІ. Вони регулярно проводять брифінги, надають оперативні зведення, коригують інформацію під час критичних подій і захищають інтереси безпеки держави. У Сполучених Штатах військові комунікаційні підрозділи мають розвинену систему «public affairs», де пресофіцери координують міжвідомчі заяви, слідкують за дотриманням стандартів журналістики, ведуть соціальні платформи та забезпечують аналітичну підтримку керівництву. У британській армії увага приділяється поєднанню інформаційної прозорості та конфіденційності — офіцери мають чітко визначену межу між тим, що може бути оприлюднено, і тим, що залишається в межах внутрішньої комунікації [6, с. 676].

У Південній Кореї, під час конфлікту на кордоні з Північною Кореєю, пресофіцери армії працюють в умовах постійної загрози і використовують технології для швидкого розповсюдження достовірних звітів, щоб запобігти паніці й дезінформації. У турецьких збройних формаціях під час операцій у південних регіонах роль комунікаційних підрозділів стає ключовою для контролю над наративом, а офіцери активно співпрацюють із державною пропагандою та ЗМІ. У Іраку військові пресслужби виступають сполучною ланкою між іноземними коаліційними силами, урядом та місцевим населенням, адаптуючи меседжі з урахуванням культурних, мовних та етнічних особливостей регіону. В Афганістані під час іноземної військової присутності комунікаційні офіцери мусили балансувати між інформаційними потребами коаліції, підтримкою легітимності місцевої влади та мінімалізацією втрат серед мирного населення.

У конфлікті на сході України, за участі міжнародних спостерігачів, пресофіцери українських підрозділів демонстрували здатність адаптувати міжнародні методики, брали участь у тренінгах від НАТО, використовували досвід Ізраїлю й інших країн. Українські комунікатори вдосконалювали готові алгоритми реагування на кризу, запозичуючи практики «embedded journalism»,

коли журналісти отримують обмежений доступ до бойових дій під супроводом військових. У Грузії під час конфлікту 2008 року офіцери пресслужб виступали активними медіаторами між урядом, військовими й журналістами — вони проводили інформаційні тури, давали пресрелізи, уникаючи надмірних деталей, здатних посилити напругу.

У випадку із Сомалі комунікаційні підрозділи міжнародних місій (наприклад, Африканського Союзу) реалізували інформаційні кампанії досягнення миру, використовуючи пресофіцерів, які консультувалися з місцевими громадами щодо змісту повідомлень, мінімізуючи культурні непорозуміння. В Лівії в умовах громадянського протистояння контроль над медіапростором набував вирішального значення; пресофіцери військових фракцій та міжнародних контингентів активно вели роботу з іноземними кореспондентами, узгоджували заяви і використовували мультимедійні платформи. В Сирії комунікаційні офіцери змушені враховувати множинність акторів — державні сили, опозицію, іноземні втручання — щоб формувати меседж, який не суперечить внутрішній координації та зовнішньому сприйняттю [30].

Індія в гірських регіонах Індійсько-китайського кордону залучає комунікаційних офіцерів до пояснення переміщень військ громадськості, щоб зменшити внутрішнє напруження та запобігти поширенню чуток. У Пакистані комунікаційні структури військових взаємодіють із центральними ЗМІ для формування єдиного інформаційного порядку, особливо під час обмежених військових операцій проти терористичних угруповань. В Ізраїлі, крім традиційної роботи з медіа, офіцери проводять відкриті форуми для громадян, стрімко реагують у соціальних мережах, залучають блогерів до пояснення позиції армії. У Росії, в умовах конфронтації, пресслужби активно застосовують цензуру, контроль над висвітленням та пропагандистські методи, що демонструє інший полюс моделей комунікацій під час війни.

У Венесуелі, за умов внутрішньої напруги та іноземних втручань, військові комунікатори тісно співпрацюють із державними медіа, щоб

формувати легітимний наратив влади, іноді жорстко регламентуючи висвітлення протестів чи конфліктів. У Сирії пресофіцери урядових сил використовують гасла національного єднання, традиційні символи та релігійні елементи, щоб мобілізувати підтримку населення. У Південному Судані комунікаційні підрозділи миротворчих місій здійснювали навчальні програми для місцевих ЗМІ щодо стандартів об'єктивного висвітлення.

У практиках Південної Осетії та Абхазії (конфлікт Грузії) комунікатори застосовували м'які методи інформаційного впливу — культурні ініціативи, журналістські поїздки до «забутих» територій, аби показати наслідки конфлікту. У Колумбії під час боротьби з партизанами військові пресслужби активно пакували налаштовані місцеві нарративи в інформаційні кампанії, які пояснювали масштаб операцій і знижували страх серед населення. В Ізраїльсько-Ліванському протистоянні комунікаційні офіцери обмінюються заявами з протилежним боком в рамках переговорів про перемир'я, працюють із незалежними медіа, прагнучи уникнути ескалації образів.

У Чехії та Словаччині, коли їхні контингенти беруть участь у міжнародних операціях в Іраку чи Афганістані, військові комунікаційні підрозділи дотримуються принципу «інформаційної прозорості без шкоди безпеці», і публікують щотижневі звіти про діяльність контингенту. Польща у миротворчих місіях використовує пресофіцерів як посередників між військовими та місцевим населенням, залучаючи їх у культурні проєкти та заходи громадської взаємодії [30].

У багатьох країнах НАТО законодавчо визначено роль пресслужб — вони підзвітні не лише міністерству оборони, а й цивільному суспільству, зобов'язані публікувати регулярні звіти, брати участь у громадських слуханнях, піддавати свою діяльність аудиту. У Швеції військові комунікаційні офіцери в операціях за кордоном регулярно проводять конференції з місцевими журналістами, пояснюючи дії своїх військових у доступній мові, аби зменшити ризик дезінформації. У Канаді пресслужби застосовують стандарти журналістики,

тримають відкриті лінії з громадськими організаціями, дозволяють перевірку фактів їхніх заявами.

У Японії, попри обмежений досвід зовнішніх військових операцій, було введено структури для кризової комунікації, яка могла б бути адаптована для військових задач. У Швейцарії, хоча армія не веде активних бойових дій, комунікаційні моделі базуються на принципах нейтралітету, збалансованості заяв і запобігання паніці під час надзвичайних ситуацій. У Австралії військові офіцери комунікацій співпрацюють з урядовими інформаційними агентствами, застосовуючи досвід цивільної медіакомунікації у військовому контексті.

У Афганістані (під час іноземної операції) комунікаційні підрозділи з коаліційних сил мали окремі задачі з інформування населення про гуманітарні проекти, участь у навчанні місцевих журналістів, роз'яснення цілей військового перебування. У Чаді в місіях ООН пресофіцери координувалися з місією, щоб поєднувати безпеку та потреби населення, контролювали інформацію про переміщення сил, але також інформували місцевих мешканців про заходи безпеки.

У Ліберії після громадянської війни військові пресслужби брали участь у проектах реконструкції, надавали дані про розмінування, співпрацювали з міжнародними НГО у комунікаційних кампаніях з повернення біженців. У Конго підрозділи, залучені до операцій ООН, використовували пресофіцерів як медіа-навігаторів між військовими, миротворцями й місцевим населенням, пояснюючи дії контингенту, зокрема заходи безпеки та адаптацію до місцевих норм [41].

У Зімбабве військові комунікаційні служби в рамках внутрішньої політики активно контролюють медіа, особливо під час конфліктів на території. У Південній Африці, за часів нестабільності, керівники комунікацій брали участь у превентивних інформаційних кампаніях задля зниження соціального напруження. У Аргентині та Бразилії, у разі внутрішніх протестів, військові пресслужби виступають радше як стабілізуючий фактор, пропонуючи офіційні дані замість чуток та спекуляцій.

В Індонезії в зонах сепаратистських рухів комунікаційні офіцери регіональних військових підрозділів обмінюються інформацією з місцевими медіа, пояснюють позицію армії у мовах нацменшин, щоб уникнути загострення культурних конфліктів. У Філіппінах у боротьбі проти повстанців пресслужби армії публікують інфографіку, карти дій, пояснювальні відеоролики для населення, в тіні операцій зберігаючи мінімум тактичної інформації. В Італії у миротворчих контингентах використовуються комунікаційні моделі, закладені під час операцій у Балканах — об'єднання стандартів журналістики, мультикультуральної чутливості та координації з міжнародними ЗМІ.

У Португалії військові офіцери, задіяні в місіях за кордоном, ведуть інформаційну діяльність, орієнтуючись на країни перебування і вивчаючи їхні медіа-культури, аби уникнути мовних чи культурних непорозумінь. У Іспанії військові пресслужби активно використовують соціальні мережі й прямі трансляції під час операцій у територіях з природними катаклізмами, що вводить військових в режим кризової комунікації.

У Шотландії (Великобританія) у контексті міжнародних операцій комунікаційні підрозділи тісно співпрацюють з Міністерством закордонних справ, щоб врахувати дипломатичні наслідки заяв. У Франції пресофіцери збройних сил публікують матеріали англійською мовою для міжнародної спільноти, пояснюючи позицію влади та операційні завдання за кордоном. У Німеччині комунікаційні структури армії працюють у рамках законодавчих обмежень і медійному нагляді, забезпечуючи готовність до зовнішньої критики та відкритості.

У Нідерландах офіцери зі зв'язків з громадськістю приєднуються до місій ООН і публікують звіти у соціальних медіа, складаючи короткі брифінги у форматах, що легко сприймаються. У Бельгії у миротворчих зонах пресслужби часто поєднують з представництвом уряду, щоб забезпечити узгодженість цивільно-військової комунікації. У Швейцарії військові працівники

комунікацій адаптують матеріали під багатомовне населення, уникаючи однобокого висвітлення.

У Австрії при підрозділах, які беруть участь у міжнародних операціях, існують окремі комунікаційні групи, які розробляють мультимедійні продукти для міжнародних аудиторій. У Данії пресофіцери часто працюють з громадським сектором, NGO та місцевими засобами масової інформації, щоб забезпечити узгодженість повідомлень у кризових зонах. У Фінляндії збройні сили мають розгалужену систему інформаційної підтримки, де комунікаційні фахівці здійснюють контроль наративів під час операцій у Балтії.

У Норвегії військові комунікатори здійснюють прогнозування інформаційних загроз, готують альтернативні сценарії комунікації та проводять навчання з кризового інформування. У Швеції вони систематично взаємодіють з правозахисними організаціями для мінімізації випадків порушення свободи слова під час операцій. У Фінляндії підрозділи комунікацій проводять транскордонні брифінги у спільних операціях з іншими країнами, щоб забезпечити консистентність повідомлень серед учасників коаліцій [17].

У Мексиці в умовах нарко-війни армійські комунікаційні групи публікують аналітичні матеріали щодо операцій, але ретельно відсікають деталі, що можуть загрожувати безпеці. У Колумбії, як уже згадувалося, комунікаційні стратегії поєднують інформаційне висвітлення з місцевими ініціативами, наприклад, через діалоги з громадами. У Бразилії під час внутрішніх криз військові працівники комунікацій координуються з урядом, щоб уникати конфлікту між цивільними та військовими повідомленнями.

У країнах Південно-Східної Азії, наприклад, у В'єтнамі та Камбоджі, досвід показує, що військові комунікатори активно застосовують локальні мови, етнодипломатію та культурні меседжі, щоб уникнути сприйняття дій армії як чужорідних. У Таїланді під час протистояння на південних островах комунікаційні фахівці активно працюють із релігійними лідерами, щоб поширювати пояснення ситуації, зменшувати напругу й запобігати дезінформації.

У кожному з цих прикладів видно, що успіх діяльності пресофіцера залежить від здатності враховувати місцевий контекст, співпрацювати з медійними середовищами, використовувати адаптовані інструменти та дотримуватися етичних стандартів. У міжнародній практиці часто застосовується гнучкий підхід: стандарти професійної журналістики поєднуються з вимогами безпеки, а оперативність узгоджується зі взаємною відповідальністю перед громадянами та міжнародною спільнотою.

Таким чином, вивчення закордонного досвіду діяльності пресофіцерів у збройних конфліктах дозволяє сформувати репертуар методів і практик, адаптованих до національного контексту, що значною мірою сприятиме підвищенню ефективності комунікаційної політики у воєнний час.

Висновки до 1 розділу

У цьому розділі були розглянуті ключові аспекти роботи пресслужб у кризових умовах, зокрема в умовах воєнного стану, а також їхній досвід у попередніх кризах і конфліктах. Разом з цим були проаналізовані етичні засади, які визначають діяльність пресслужби під час кризових ситуацій.

Перш за все, виявлено, що пресслужба є одним з ключових елементів комунікаційної стратегії під час кризових подій. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні доступу до достовірної інформації для громадськості, зменшуючи паніку та сприяючи ефективним заходам управління кризою.

Особливості роботи пресслужб у воєнний час підкреслюють необхідність високої оперативності, адаптивності та стратегічного мислення.

Аналіз досвіду роботи пресслужб у попередніх кризах і конфліктах демонструє важливість навчання на помилках та постійного вдосконалення комунікаційних стратегій.

Також важливою частиною діяльності пресслужби є дотримання етичних засад. Їхня робота повинна ґрунтуватися на принципах чесності, прозорості, поваги до громадської думки та захисту інтересів суспільства.

Отже, перший розділ висвітлює складні аспекти діяльності пресслужб у кризових ситуаціях та підкреслює необхідність розвитку ефективних комунікаційних стратегій, які відповідають вимогам сучасного інформаційного середовища.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРЕСОФІЦЕРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Інформаційна політика та завдання пресофіцерів у період воєнного стану

У воєнний час комунікаційна діяльність військових структур набуває особливого статусу, оскільки стає частиною інформаційної безпеки держави. Інформаційна політика в таких умовах — це цілеспрямована система заходів, спрямована на формування адекватного сприйняття подій, протидію ворожим впливам і підтримку внутрішньої згуртованості. Пресофіцери стають ключовими агентами реалізації цієї політики на рівні підрозділів та регіонів. Однією з головних задач пресофіцерів у воєнному стані є формування оперативних інформаційних ліній — тобто визначення пріоритетів тем, які мають комунікуватися для суспільства, та тими каналами, які забезпечують максимальне охоплення з мінімальними ризиками. Це означає, що повідомлення повинні бути максимально точними, збалансованими, відповідати вимогам безпеки й не розкривати надто деталізовану інформацію про дії, які можуть нашкодити оборонним операціям.

Ще одне завдання — координація з вищими комунікаційними центрами та з державними інформаційними структурами. Пресофіцер повинен діяти не автономно, а в системі взаємодії: синхронізувати свої меседжі з офіційною лінією міністерства, інформаційних центрів та стратегічних комунікацій. Така роль передбачає ретельне планування, узгодження з командуванням і облік інформаційного середовища. У період воєнного часу важливо здійснювати моніторинг інформаційного поля: фіксувати згадки про підрозділ, аналізувати тональність публікацій, реагувати на фейки та провокаційні повідомлення. Завдання пресофіцера — своєчасно виявляти інформаційні загрози і коригувати повідомлення або контрзаходи. Це передбачає аналітичну діяльність: збір статистики, аналіз трендів, передбачення «викидів» ворожих меседжів і їх нейтралізацію [31].

Війна впливає на забезпечення громадян суспільно значущою інформацією та надання вільного доступу до національних інформаційних ресурсів. В умовах воєнного стану обмеження права на інформацію та централізація її поширення в інтересах держави виступають важливими інструментами організації відсічі агресору. Такі заходи спрямовані на формування безпечного та патріотично орієнтованого інформаційного середовища, здатного ефективно протидіяти ворожим інформаційно-психологічним операціям.

Державна інформаційна політика у воєнний період має на меті запобігання поширенню панічних настроїв серед населення, консолідацію суспільства та підтримку морально-психологічної стійкості громадян. Високий рівень довіри до державних інституцій у таких умовах є ключовим чинником ефективності інформаційної політики, оскільки саме довіра формує суспільне переконання у правильності обраного державою курсу, який в умовах війни ототожнюється з прагненням до перемоги.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році актуалізувало завдання забезпечення інформаційної безпеки держави та необхідність донесення до міжнародної спільноти об'єктивної інформації про причини, характер і наслідки збройної агресії. Одночасно це зумовило потребу протидії дезінформації, спрямованій на дискредитацію України у світовому інформаційному просторі.

Значна військова перевага Російської Федерації над Збройними силами України зумовила залежність нашої держави від допомоги міжнародних партнерів. Це, у свою чергу, визначило стратегічне спрямування державної інформаційної політики — формування сприятливого міжнародного іміджу України та стимулювання кількісного й якісного зростання іноземної підтримки.

Тривалий характер війни спричинив мілітаризацію економіки, розширення масштабів мобілізації та актуалізував потребу підтримання високого рівня мотивації громадян до продовження опору агресору. За цих

умов виникла необхідність комплексного аналізу ефективності державної інформаційної політики з метою її модернізації та адаптації до нових викликів інформаційного суспільства.

Із початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року інформаційне середовище зазнало суттєвих трансформацій. Одним із ключових елементів стало формування ефективної системи інформування населення про загрози, зокрема повітряні тривоги. Була створена мережа Telegram-каналів, яка оперативно повідомляла громадян про небезпеку, формуючи інтерактивну карту тривог. До цієї мережі долучились як загальнонаціональні, так і регіональні органи державного управління, заклади освіти, охорони здоров'я, підрозділи поліції тощо [14].

Інформаційні платформи в Telegram також стали джерелом життєво важливої інформації про функціонування пунктів незламності, розподіл гуманітарної допомоги, організацію евакуаційних заходів, забезпечення паливом для переміщення біженців. Простота доступу та алгоритмів поширення повідомлень через ці канали сприяли значному зростанню кількості користувачів, які прагнули оперативно отримувати актуальну інформацію.

На початкових етапах конфлікту українські військовослужбовці активно публікували у соціальних мережах та відеохостингах відеоматеріали бойових дій, включно з ліквідацією ворожої техніки. Ці матеріали, зняті за допомогою нагрудних камер, виконували важливу інформаційно-психологічну функцію — вони зміцнювали моральний дух українців, демонструючи спроможність Збройних сил України чинити ефективний опір ворогу. Значне символічне значення отримали як фраза українського захисника острова Зміїний, так і знищення флагмана Чорноморського флоту РФ — крейсера «Москва» — внаслідок цілеспрямованої ракетної атаки.

Окремої уваги заслуговує інформаційна стратегія Президента України Володимира Зеленського. Регулярні відеозвернення глави держави, записані на тлі знакових об'єктів Києва, слугували доказом присутності керівництва країни в столиці та постійного контролю над ситуацією. Ці меседжі були спрямовані

на стабілізацію суспільних настроїв та протидію паніці. Водночас, намагання заспокоїти громадян призвели до формування очікувань щодо швидкого завершення воєнних дій, зокрема поширення думки про ймовірне завершення війни у травні 2022 року. Подібні заяви, що виходили з вуст Президента та інших високопосадовців, згодом стали предметом критики, особливо у зв'язку з розгортанням активних бойових дій на Півдні України.

У суспільному дискурсі також набули поширення уявлення про можливість розпаду Російської Федерації та завершення війни до кінця 2022 року внаслідок успішних контрнаступальних дій ЗСУ. Попри низку успіхів на фронті, швидке просування ворожих військ на деяких стратегічних напрямках викликало подив і занепокоєння у суспільстві, а також спричинило недовіру до офіційних осіб, які заперечували ймовірність повномасштабної агресії РФ напередодні її початку [14].

Таким чином, інформаційна політика в умовах війни постала як багатогранне явище, що включає як елементи мобілізації та підтримки морального духу населення, так і потенційні ризики дезінформації, фейкових повідомлень та необґрунтованих очікувань. Це вимагає глибшого аналізу комунікативних стратегій держави в умовах кризових ситуацій.

Сучасна практика свідчить, що обмеження інформаційних джерел адміністративними методами не забезпечує формування ефективного інформаційного простору. Навпаки, воно може сприяти поширенню неофіційних і неперевіраних джерел, що створюють альтернативні інформаційні поля на основі горизонтальних суспільних зв'язків. Отже, державна інформаційна політика в умовах війни має поєднувати елементи безпеки, відкритості та довіри, забезпечуючи баланс між захистом національних інтересів і правом громадян на достовірну інформацію.

Одна з фундаментальних ролей — інформаційне супроводження військових дій. Пресофіцер має забезпечити регулярні оновлення інформації про хід операцій, зміни, втрати й успіхи, але робити це так, щоб не загрожувати безпеці підрозділів. Тут важлива збалансованість між відкритістю та

обмеженнями, що диктуються воєнною необхідністю. Пресофіцер також виконує просвітницьку функцію — пояснення суспільству складних процесів, висвітлення причин і наслідків рішень командування, популяризація концепцій оборонної діяльності, інформаційно-виховна робота: формування розуміння значення дій армії, морально-психологічна підтримка. Це завдання особливо актуальне у змінених умовах, коли громадяни можуть не мати повного уявлення про ситуацію на фронті або контактувати з дезінформаційними каналами. У складних бойових умовах пресофіцери також виконують роль кризових комунікаторів: їхнє завдання — реагувати на інформаційні провали, інциденти, утрати, форс-мажорні ситуації, підтримувати стабільність інформаційного простору, працювати над зменшенням паніки та недовіри. Тут важлива оперативність, готовність коригувати меседжі в режимі реального часу, застосовувати резервні формати комунікації і мати сценарії альтернативної подачі інформації.

Не менш значущим є представницький аспект: пресофіцер виступає представником підрозділу або військової структури перед медіа і громадськістю, організовує пресзаходи, відповідає на інтерв'ю, формує публічні заяви. Він має володіти медіаграмотністю, дипломатичними навичками, розуміти правила журналістики, знати, як уникнути маніпуляцій і спотворень.

Також характерною задачею є внутрішня комунікація: інформування особового складу про рішення командування, пояснення наказів, мотиваційні звернення, забезпечення зворотного зв'язку. Це сприяє згуртованості, підвищенню морального духу і уникненню чуток та дезінформації серед власних сил. У період воєнного стану до пріоритетів належать і протидія ворожим інформаційним операціям. Пресофіцери залучаються до розробки контрнаративів, співпраці з центрами протидії дезінформації, участі у інформаційних кампаніях на національному рівні. Вони мають визнавати ролі інститутів, таких як Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки

України, що формують загальнодержавні підходи до інформаційного спротиву [11].

Крім того, пресофіцер повинен володіти навичками цифрової комунікації: робота в соцмережах, онлайн-платформах, з мультимедійним контентом — фото, відео, інфографіка. У воєнному контексті саме цифрові канали стають основними інструментами донесення інформації, особливо в регіонах з обмеженим покриттям традиційних медіа. Це вимагає від офіцера оперативного реагування, адаптивності у виборі формату та стилю подачі, а також обережного ставлення до ризиків «витоку» даних через мережі.

Без належного матеріально-технічного забезпечення виконання цих завдань неможливе.

Пресофіцер має мати в розпорядженні засоби зв'язку, техніку для фото- та відеофіксації, програмне забезпечення для обробки, засоби моніторингу інформаційного простору, канали поширення контенту. Підтримка командування, забезпечення ресурсами, навички комунікаційної команди — все це визначає рівень успіху реалізації інформаційної політики. З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 2022 року вітчизняне медіасередовище зазнало кардинальних змін. Однією з ключових ініціатив у сфері державної комунікації стало створення загальнонаціонального телемарафону, що мав на меті стати універсальним майданчиком для оперативного інформування населення про події в країні та світі.

Однак, незважаючи на високу мету — забезпечення громадян актуальною та достовірною інформацією у режимі 24/7 — реалізація цього проєкту стикнулася з низкою структурних і змістових проблем. Зокрема, значну частину ефірного часу було заповнено повторними трансляціями попередніх програм, зокрема не лише за попередню добу, але й за ще раніші періоди. Така практика суперечила очікуванням глядачів щодо телемарафону як джерела найсвіжішої інформації.

Ще однією суттєвою проблемою стало відсутність чітко визначеного графіка випусків новин. Щопівгодинні інформаційні блоки часто виявлялися

неповноцінними через брак актуального контенту, тоді як нічні ефіри нерідко не відповідали критеріям оперативності. Подібна організація інформаційного потоку послаблювала ефективність телемарафону як каналу кризової комунікації.

У змістовному аспекті помітним стало домінування представників владної політичної сили — насамперед депутатів партії «Слуга народу», представників Офісу Президента та керівників військових адміністрацій. Часте залучення до ефіру одних і тих самих експертів, чії прогнози щодо розвитку подій у військово-політичній сфері неодноразово не справджувалися, знижувало рівень довіри до них як до компетентних фахівців. Це, своєю чергою, сприяло формуванню у глядачів уявлення про контрольованість інформаційного простору та поширення виключно вигідних для влади наративів. Найбільшу кількість таких експертних ефірів транслювали телеканали «Рада» та «Ми — Україна», іноді надаючи їм до 2–2,5 годин ефірного часу без включення інформаційних блоків [25, с. 159].

Водночас у телемарафоні спостерігалось зростання присутності речників різних владних структур, Збройних Сил України та правоохоронних органів. Публічні висловлювання речників нерідко виконували функцію тестування суспільних настроїв: у разі негативної реакції аудиторії озвучені ними судження подавався як особиста думка, в іншому — як офіційна позиція. Такий підхід дозволяв вищому керівництву держави уникати прямої відповідальності за суперечливі висловлювання, делегуючи їх речникам. Це сприяло формуванню комунікаційної дистанції між громадянами та владою, а також забезпечувало своєрідне «розсіювання» критики шляхом персоналізації повідомлень.

Використання речників як основних комунікаторів також дозволяло відвертати увагу суспільства від народних депутатів та інших посадовців, переключачи її на менш публічних осіб. Така стратегія, з одного боку, мінімізувала політичні ризики для офіційних представників, а з іншого — знижувала рівень прозорості та підзвітності комунікації в умовах війни.

Отже, організація загальнонаціонального телемарафону в Україні, попри наявність важливих завдань з інформування населення, виявилася неоднозначною як з точки зору змістового наповнення, так і з позицій політичної нейтральності та професійної комунікації. Подальший розвиток таких інформаційних ініціатив вимагає ґрунтовного аналізу їх ефективності, довіри до джерел та рівня участі громадян у формуванні публічного дискурсу.

Таблиця 2.1

**Структурована таблиця, яка ілюструє основні завдання пресофіцерів
під час воєнного стану**

Напрямок роботи	Ключове завдання	Основні виклики	Очікуваний результат
Оперативна інформація	Формування та поширення актуальних повідомлень	Заборона на розголошення чутливих даних, часові рамки	Збалансовані та безпечні інформаційні повідомлення
Координація інформації	Узгодження позицій з вищими центрами комунікації	Розбіжності меседжів, затримки узгодження	Єдині лінії комунікації
Моніторинг і аналітика	Виявлення інформаційних загроз і корекція	Великий об'єм даних, швидкість змін	Своєчасна реакція на дезінформацію
Пресзаходи й представництво	Організація брифінгів, інтерв'ю, офіційних заяв	Безпека, контроль над форматом	Довіра медіа та публіки
Внутрішні комунікації	Пояснення рішень, мотивація особового складу	Чутки, інформаційні прориви	Узгоджений внутрішній інформаційний простір
Протидія інформаційним атакам	Розробка контраргументів, участь у національних кампаніях	Координація з державними структурами	Підсилення інформаційної стійкості

Ця таблиця може бути адаптована або розширена під вашу конкретну тематику чи регіон військових дій. Узагальнюючи, інформаційна політика в умовах воєнного стану — це не просто набір комунікаційних заходів. Це багаторівнева система впливу, яка має враховувати стратегічні цілі військових операцій, безпеку, суспільні очікування, а також динаміку інформаційного простору ворога. Завдання пресофіцера в таких обставинах вимагають поєднання аналітичних, комунікативних і кризових компетентностей,

готовності до гнучкості та взаємодії з усіма рівнями інформаційної інфраструктури.

У період запровадження воєнного стану інформаційна політика військових структур набуває особливого значення як складова національної оборонної стратегії. Вона повинна забезпечувати не лише інформування населення, але й протидію інформаційним загрозам, підтримку морального духу та збереження довіри до державних інституцій. Пресофіцери у цьому процесі виступають виконавцями та адаптерами загальної комунікаційної лінії підрозділів і військового командування [33, с. 164].

Одне з основних завдань пресофіцера — забезпечення оперативного інформаційного реагування. Це означає, що він мусить швидко готувати й поширювати повідомлення про поточний стан, змінні обставини, досягнення чи втрати. Але важливо, щоб ці повідомлення не підривали безпеку підрозділів — тому їх формулюють з урахуванням інформаційних обмежень, встановлених законодавчо або військовим керівництвом. Наприклад, під час воєнного стану в Україні журналістам обмежують можливість оприлюднювати координати військових підрозділів, чисельність або переміщення сил.

Другим важливим напрямом є координація з іншими комунікаційними ланками — центральними медіацентрами, державними інформаційними агентствами, міжвідомчими структурами. Пресофіцер має синхронізувати меседжі так, щоб інформація, що транслюється на рівні підрозділу, не суперечила загальнодержавній позиції. Учасники стратегічної комунікації, зокрема у міжнародному досвіді, підкреслюють, що інформаційна політика у війні повинна бути цілісною: уряд, армія та медіа повинні діяти як єдиний організм.

Третє завдання — системний моніторинг медіа-простору. Пресофіцери мають відслідковувати згадки про свої підрозділи, аналізувати тональність публікацій, виявляти спотворення чи дезінформаційні вкиди. На основі цієї аналітики вони коригують комунікаційні підходи, підготування контрмеседжів та реагування на інформаційні кризи, наприклад, неправдиві заяви противника

чи соціальні чутки. Четвертим із ключових обов'язків є інформаційне супроводження бойових або тактичних дій. Пресофіцер готує періодичні зведення, брифінги, заяви про перебіг подій, але з увагою до воєнної безпеки: не розкривати маршрути військ, деталі застосування техніки чи процеси планування. У міжнародній практиці застосовують метод «контрольованого висвітлення» — коли медіа отримують дозвіл на публікацію лише тих даних, які не завдають шкоди обороні [10].

П'ятим напрямом є просвітницька та інформаційно-виховна діяльність. Пресофіцери пояснюють громадськості природу військових дій, мотивацію командування, необхідність певних рішень, інформують про правила безпеки, цивільні обмеження, евакуаційні заходи. Така комунікація має підвищувати обізнаність населення, сприяти його співпраці з військовими, зменшувати страх і паніку.

Шосте — антикризова комунікація, в умовах втрат, інцидентів, скандалів чи інформаційних провалів пресофіцер повинен мати сценарії реакції. Він формує оперативні заяви, адаптує комунікацію, інколи звертається до незалежних довірених джерел або медіа, щоб виправити спотворення інформації. Цей функціонал має зменшувати репутаційні втрати й зберігати інформаційну стабільність.

Сьоме завдання — представницька комунікація з медіа та громадськістю. Пресофіцер організовує інтерв'ю, пресзаходи, відповідає на запити журналістів, формує офіційні заяви й слідкує за коректністю публікацій. У цьому контексті йому необхідно володіти навичками медіаграмотності, знати правила роботи з журналістською спільнотою, уникати конфліктів і маніпуляцій.

Восьме — внутрішня комунікація, інформування особового складу про рішення командування, пояснення змін, підтримання морального духу, забезпечення чіткої інструкції щодо інформаційної поведінки — усе це є завданням пресофіцера всередині підрозділу. Така діяльність запобігає появі чуток і внутрішніх конфліктів, сприяє єдності у середовищі військових.

Дев'ятим напрямом є участь у протидії стратегічним інформаційним операціям ворога. Пресофіцери беруть участь у формуванні загальнодержавних інформаційних кампаній, контрнарративів, співпраці з центрами протидії дезінформації, використанні медійного ресурсу для посилення позиції держави. Україна активно застосовує ці підходи: наприклад, у кампанії #SnakeIslandStrong пресслужби адаптували меседжі про героїзм захисників острова, що сприяло міжнародній підтримці.

Десятим завданням є робота з цифровими медіа та мультимедійними форматами. Пресофіцер має генерувати інфографіку, фото- й відеоконтент, вести комунікацію в соціальних мережах, застосовувати інтерактивні платформи. У сучасному українському медіапросторі це особливо актуально, оскільки цифрові канали забезпечують швидке охоплення аудиторії і можливість донесення меседжів у реальному часі.

Одинадцятим є забезпечення ресурсами та логістика комунікаційної діяльності. Пресофіцер потребує надійного технічного забезпечення: засоби зв'язку, фото- й відеообладнання, програмні ресурси, системи моніторингу, канали розповсюдження. Обмеження ресурсів часто стають бар'єрами успішної інформаційної політики.

Таблиця 2.2

**Українські кейси, які ілюструють основні завдання пресофіцерів у
період воєнного стану та способи їх реалізації**

Завдання	Приклад з практики	Результат / Ефект
Оперативне інформування	Наталія Гуменюк регулярно інформує про ситуацію на Півдні України	Підвищення довіри до офіційної інформації, зниження панічних настроїв серед населення
Стратегічна комунікація	Богдан Сенік координував єдину інформаційну політику ЗСУ під час повномасштабного вторгнення	Уніфікація меседжів, посилення позиції ЗСУ на міжнародній арені
Медіа-акредитація та супровід	Запровадження системи акредитації журналістів при Міністерстві оборони	Безпечна робота журналістів у прифронтових районах, контроль за поширенням чутливої інформації
Робота в інформаційних	Олексій Чубашев — автор і	Зростання кількості

кампаніях	ведучий «Рекрут.UA», що популяризує службу в армії	добровольців, покращення іміджу ЗСУ
Протидія дезінформації	ГУР ЗСУ публікує перехоплення розмов російських солдат	Підриг морального стану ворога, мобілізація українського суспільства
Координація з міжнародними ЗМІ	Українські офіційні особи регулярно дають інтерв'ю іноземним медіа (CNN, BBC)	Підтримка України у світовому інформаційному полі, збільшення військової допомоги
Внутрішня комунікація в підрозділі	Олена Мокренчук працювала з особовим складом 72 ОМБр, пояснюючи зміни і рішення командування	Підвищення бойового духу, зменшення внутрішніх конфліктів у підрозділі
Робота з цифровим контентом	Створення офіційних телеграм-каналів Сил оборони	Швидке охоплення аудиторії, контроль за інформаційним простором
Антикризова реакція	Пресцентр ЗСУ спростовував фейки про знищення техніки біля Бахмута	Утримання інформаційної стабільності, запобігання паніці
Підтримка гуманітарних операцій	Пресофіцери організовували медійний супровід евакуації з «Азовсталі»	Створення історичної наративної пам'яті, збереження репутації військових і держави

Таким чином, інформаційна політика та завдання пресофіцерів у період воєнного стану виступають багаторівневою системою комунікаційних функцій, що поєднує оперативні, стратегічні, аналітичні й представницькі компоненти. Їхня ефективність залежить від гнучкості, ресурсного забезпечення, координації з центральними структурами і адаптації до динамічного інформаційного середовища.

2.2. Виклики, ризики та відповідальність у комунікаційній діяльності під час війни

У контексті збройного протистояння пресофіцери стикаються зі значним комплексом викликів, оскільки їхня діяльність набуває підвищеної символічної, інформаційної та моральної ваги. Комунікація в умовах війни — це не просто передача даних, а стратегічне управління впливом, де навіть одна неправильно подана фраза може мати масштабні наслідки. Одним із фундаментальних

ризиків є вимушений компроміс між достовірністю та безпекою. В умовах бойових дій офіцер мусить вирішувати, які факти можна публікувати без шкоди для оперативних інтересів, а які — залишити недекларованими. Надмірна відкритість може дати ворогу дані для аналізу, водночас надмірна закритість — підірвати довіру громадськості.

Додатковим викликом стає інформаційне навантаження. Події розгортаються дуже швидко — новини змінюються хвилина за хвилиною. Пресофіцеру доводиться працювати в режимі багатозадачності: формування меседжів, моніторинг медіапростору, корекція повідомлень, реагування на «витоки» — усе це в умовах обмеженого часу та ресурсів. Через це підвищується ризик помилок — неточних формулювань, некоректних даних чи пропущених нюансів. Такі помилки можуть бути використані ворожими інформаційними структурами як приводи для дискредитаційних кампаній. У сучасній війні маніпуляція інформацією є потужним інструментом психологічного впливу супротивника — і пресофіцер стає мішенню не лише за зміст меседжу, а й за його форму, слова, акценти. Інший суттєвий ризик — атаки медіаінфраструктури або каналів зв'язку. Пошкодження або знищення ліній зв'язку, інтернет-мереж, серверів чи обладнання можуть призвести до втрати можливості комунікувати або до витоку даних. Додатково, цифрові атаки — кібератаки, DDoS, перехоплення повідомлень — створюють загрозу компрометації важливих джерел інформації. У таких випадках потрібні навички кібербезпеки, зашифрованих каналів зв'язку й резервних систем [25, с. 159].

Соціальні мережі додають ще одного виміру складнощі. З одного боку, вони дозволяють швидко донести повідомлення до широкої аудиторії; з іншого — відкривають шлях до реплікації дезінформації, спотворення меседжів або «вкидів» від ботів чи тролів. Пресофіцери повинні прогнозувати, як їхні повідомлення можуть бути переглянуті, перекручені чи використані ворогом, і передбачати контрзаходи.

Неможливо ігнорувати психологічний компонент. Постійний стрес, емоційна напруга, контакт з повідомленнями про втрати чи руйнування — усе

це впливає не тільки на особовий склад, але й на самого речника. Помилки під впливом емоцій можуть бути фатальними у комунікаційній площині. Тому важливо мати психологічну підтримку, тренінги зі стійкості та механізми розвантаження. Ще один аспект відповідальності — моральна й етична. Пресофіцер несе відповідальність перед військовими, перед громадськістю і перед державою. Йому треба обирати, яку інформацію доносити, яку — утримувати, як балансувати між правдою і безпекою. Політичний чи громадський тиск може спонукати до перебільшень або цензури. Але публічна комунікація має залишатися чесною, навіть в умовах війни.

У міжнародному праві журналісти й медіа мають цивільний статус і користуються захистом, але статус пресофіцера у бойовій зоні часто розмивається в уявленні публіки. Офіцер може вважатися «частиною бойових сил» через супровід військових формувань — це накладає ще одну відповідальність у випадках загроз або інцидентів. У таких ситуаціях його дії можуть бути піддані більш суворій публічній оцінці. У відповідальних рішеннях також лежить вибір комунікаційного формату. Наприклад, коли давати публічну заяву — негайно або після перевірки, у відеоформаті чи письмово, з візуальними доказами чи без них. Кожен формат несе свої переваги й ризики. У «різкому» моменті війни рішення мають ухвалюватися швидко, але з урахуванням і можливих контрреакцій.

Не менш важливим є виклик підтримки координованості з усіма рівнями влади й оборонних структур. Несинхронізовані повідомлення — суперечності між пресслужбами різних військових формувань чи державних органів — дають поля для критики, поширення панічних настроїв і втрати довіри. Координація з Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки є критичною в українському контексті.

Таблиця 2.3

Основні виклики пресофіцерів під час збройного конфлікту

Категорія виклику	Сутність	Наслідки
Інформаційна невизначеність	Обмежений доступ до підтверджених даних,	Поширення фейків, зниження довіри до офіційної

	складність перевірки фактів	інформації
Оперативний тиск	Необхідність реагувати миттєво при мінімумі часу на підготовку	Комунікаційні помилки, недостовірні повідомлення
Кіберзагрози	DDoS-атаки, хакерські втручання, фішинг	Компрометація джерел, витік інформації, блокування ресурсів
Емоційно-психологічний тиск	Робота під обстрілами, контакт із травматичним контентом	Виснаження, помилки у висвітленні, потреба в підтримці
Соціальні мережі	Швидке поширення дезінформації, неможливість повного контролю над контентом	Спотворення офіційних меседжів, атаки на репутацію
Політична відповідальність	Тиск з боку командування, суспільства чи політичних структур	Ризик цензури або маніпуляцій, зниження довіри

Ця таблиця класифікує основні загрози, з якими стикаються пресофіцери, та демонструє, що інформаційна робота у воєнний час є багаторівневою. Вона потребує не лише технічних знань, але й глибокої емоційної витривалості, стратегічного мислення й етичного усвідомлення своєї ролі.

Таблиця 2.4

Види відповідальності пресофіцера у період війни

Вид відповідальності	Опис	Реалізація
Професійна	Дотримання стандартів достовірності, точності, оперативності	Підготовка релізів, перевірка даних, надання пояснень
Етична	Уникнення маніпуляцій, захист гідності постраждалих	Формулювання меседжів із повагою, уникнення сенсацій
Правова	Недопущення розголошення військової таємниці або даних, що можуть зашкодити	Дотримання наказів МОУ, акредитаційних процедур, вимог щодо цензури
Інституційна	Репрезентація всієї структури ЗСУ або підрозділу перед медіа та громадськістю	Пресконференції, брифінги, відеозвернення, управління офіційними каналами
Психологічна	Контроль за власним станом, здатність зберігати холодний розум у стресових умовах	Психологічна підготовка, робота з фахівцями, командна підтримка

Кожен вид відповідальності формує окрему площину вимог до пресофіцера. Його діяльність не зводиться до комунікації — вона включає

оцінку впливів, відповідальність за репутацію установи, збереження довіри та вплив на моральний стан суспільства.

Отже, комунікаційна діяльність під час війни висуває до пресофіцера підвищені вимоги — від здатності діяти гнучко та ризиковано до відповідального прийняття рішень і балансування між відкритістю та безпекою. Усі ці виклики та ризики вимагають системної підготовки, ресурсного забезпечення, взаємодії з іншими комунікаційними центрами, а також етичного й психологічного супроводу діяльності речника.

2.3. Протидія дезінформації та інформаційним операціям противника

До 24 лютого 2022 року Україна активно реалізовувала політику створення інформаційного суспільства, орієнтованого на вільний обмін знаннями, доступ до інформації та реалізацію потенціалу громадян. Законодавчо це було закріплено в «Основних засадах розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». Після початку війни оборонні пріоритети стали домінувати, але збереження прав на інформацію й свободу слова залишаються суттєвими державними завданнями. Інформація посідає одну з центральних позицій у системі прав людини. Ще в резолюції ООН 1946 року свободу інформації було проголошено фундаментальною свободою, а в Загальній декларації прав людини 1948 року зафіксовано право на пошук, отримання та поширення інформації. Сучасні міжнародні акти — Конвенція про захист прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Хартія ЄС — поглиблюють і деталізують це право [4].

В Україні Конституція гарантує свободу слова та інформаційну діяльність (ст. 34), зокрема право «збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію». Закон «Про інформацію» також деталізує це право, вказуючи на можливості одержувати, використовувати, поширювати, зберігати й захищати інформацію. Цивільний кодекс у статті 302 встановлює аналогічні

правомочності як немайнове право особи. Свобода слова й право на інформацію взаємопов'язані: без доступу до інформації неможливо формувати власну думку і висловлювати її. У наукових дискусіях часто розрізняють свободу вираження поглядів та право на інформацію як окремі юридичні категорії, але в практичному сенсі вони функціонують разом [13].

Водночас свобода інформаційної діяльності не є абсолютною. Поширення неправдивих чи спотворених даних може призвести до суспільної шкоди, дезорієнтації, паніки або порушення громадського порядку. У міжнародній практиці і в рішеннях Європейського суду визнається, що свобода слова охоплює також вислови, що можуть шокувати чи непокоїти, але обмеження можливі законодавчо для захисту інших прав.

Сучасна дискусія в Україні зосереджена на питанні «право на якість інформації». Ідея полягає в тому, що не будь-яка інформація, а саме достовірна, повна та своєчасна — є носієм прав людини. Це означає, що право на інформацію має не лише кількісний аспект (доступ), але й якісний (довіра до джерел, перевіреність).

У сучасних умовах інформаційний простір стає одним із ключових фронтів боротьби, де дезінформація та інформаційні операції супротивника використовуються для послаблення морального стану, дискредитації інституцій і розхитування суспільної злагоди. Роль пресофіцерів у цьому процесі полягає в активному протистоянні фейкам, створенні контрнарративів і захисті інформаційної безпеки підрозділу.

Таблиця 2.5

Основні напрями та інструменти протидії дезінформації

Напрямок діяльності	Зміст	Приклади реалізації
Моніторинг інформаційного поля	Постійне спостереження за медіапростором, виявлення фейків і маніпуляцій	Аналіз Telegram-каналів, ЗМІ, соціальних мереж, виявлення ворожих нарративів
Фактчекінг і спростування фейків	Публікація перевірених спростувань та аналітичних матеріалів	Матеріали StopFake, Центру стратегічних комунікацій; офіційні релізи ЗСУ
Prebunking (попереджувальні дії)	Наперед інформування суспільства про можливі маніпуляції та схеми	Кампанії Центру стратегічних комунікацій щодо загроз від deepfake чи

	дезінформації	«зливів» з фронту
Координація з партнерами	Співпраця з державними структурами, громадськими ініціативами та міжнародними платформами	Центр протидії дезінформації при РНБО, проекти типу «PR Army», платформи Facebook, YouTube
Технологічна підтримка	Використання аналітичного ПЗ, ботів, автоматизованих систем для виявлення фейків	Алгоритми AI-моніторингу Telegram, нейромережі для аналізу ворожих меседжів
Комунікація у соцмережах	Пряма присутність на платформах, спростування фейків в оперативному режимі	Офіційні акаунти Сухопутних військ, Міноборони, активне використання Twitter/X, Instagram
Внутрішнє інформування ЗСУ	Просвітницька робота серед військових щодо розпізнавання дезінформації	Інформаційні листівки, брифінги у підрозділах, інформаційні пам'ятки

Таблиця систематизує сучасні практики протидії інформаційним загрозам у ЗСУ та державних структурах. Вона може бути інтегрована до вашої роботи як ілюстрація стратегічного підходу в сфері інформаційної безпеки.

У процесі здобуття незалежності України дедалі більшу увагу привертає питання гармонізації свободи слова, права на інформацію та державної інформаційної політики з ключовими пріоритетами національного розвитку. Інформація виступає не лише ресурсом, але й стратегічним чинником у житті особистості, суспільства та держави. Як слушно зазначено, будь-які суспільні процеси — економічні, політичні, освітні, оборонні — буквально «прив'язані» до інформаційного простору, і від рівня вирішення інформаційних проблем багато в чому залежать успіхи в цих сферах [8, с. 30].

Науковці звертають увагу, що юридичне дослідження інформаційної сфери в Україні розпочалося порівняно нещодавно. Хоч інформатика як наука існувала десятиліттями, питання впливу інформаційних технологій на соціальні відносини й правове забезпечення інформаційних прав стали предметом активного вивчення лише з початку двохтисячних років. Зокрема, визнання інформаційного права як окремого напрямку юридичної науки відбулося в

українському науковому просторі лише в середині першого десятиліття двадцять першого століття.

Через значення інформації як інструмента впливу питання дезінформації, інформаційної політики, інформаційної безпеки та захисту прав громадян перейшли з глухих тем у центр суспільної дискусії. Держава усвідомлює, що захист людей, інститутів і національних інтересів від спотворення інформації має стати складовою частиною її інформаційної політики та гарантом справжньої свободи слова.

В українській юридичній науці інформаційне право та інформаційна безпека розглядаються як міждисциплінарні явища, які потребують узгодження термінів, нормативних підходів та єдиної системи понять. Дослідники визнають нестачу уніфікації дефініцій, відсутність сталі правової відповідальності за дезінформацію, невиражених кваліфікаційних ознак правопорушень у інформаційній сфері.

Свобода висловлення поглядів і право на інформацію не можуть існувати як декларації без інструментів захисту. У цьому контексті до наукових досліджень привертає увагу питання юридичної відповідальності суб'єктів, які поширюють недостовірні чи маніпулятивні дані. Надії покладаються на розвиток адміністративно-правових, цивільно-правових та кримінально-правових механізмів захисту інформаційної безпеки. Важливо також, що у воєнному та гібридному контексті дезінформація може набувати характеру міжнародної інформаційної агресії. Деякі дослідники навіть вводять поняття «міжнародні інформаційні злочини» як системні зловживання, спрямовані на спотворення глобального інформаційного середовища. Проте юридичні засоби притягнення до відповідальності за такі дії залишаються непропрацьованими.

Отже, наукова спільнота визнає, що захист інформаційних прав і національної безпеки в інформаційній сфері потребує системного підходу: від уніфікації понять, через алгоритми юридичної відповідальності, до інтеграції інформаційної політики у стратегічні державні документи. Тільки так можна забезпечити, щоб свобода слова і право на інформацію не залишалися

деклараціями, а стали реальними інструментами захисту громадянина та розвитку суспільства.

Висновки до розділу 2

Розділ присвячено аналізу функціонування інформаційної політики в період воєнного стану, визначенню ключових викликів і ризиків у діяльності пресофіцерів, особливостей правового регулювання інформаційних прав в умовах війни, а також окресленню ефективних підходів до протидії дезінформації та інформаційним операціям.

У сучасних умовах повномасштабного збройного конфлікту комунікаційна діяльність набуває особливої ваги як інструмент стратегічного управління, впливу на суспільну свідомість і забезпечення інформаційної безпеки. Успішна реалізація інформаційної політики держави значною мірою залежить від ефективності роботи пресофіцерів, які діють на перетині військової, правової та медійної сфер. Їх діяльність вимагає оперативного поширення достовірної інформації, запобігання паніці, протидії дезінформаційним кампаніям противника та формування позитивного іміджу оборонного сектора в умовах постійних інформаційних атак. У воєнний період реалізація інформаційної політики стає ключовим елементом національної безпеки, що вимагає від держави, військових структур і представників комунікаційного фронту чіткої координації дій.

Право на інформацію та свобода слова, попри воєнні виклики, залишаються базовими правами людини, реалізація яких повинна здійснюватися з урахуванням законодавчо визначених меж, що відповідають вимогам необхідності, пропорційності та легітимності. Робота пресофіцерів в умовах збройного конфлікту пов'язана з постійною необхідністю оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози у сфері комунікацій. Це передбачає не лише надання суспільству достовірної інформації, а й здійснення контрінформаційної діяльності, спрямованої на зниження ефективності ворожих інформаційних впливів.

Дезінформація в умовах гібридної війни перетворюється на стратегічну зброю, яка здатна впливати на хід бойових дій, стан морально-психологічного клімату в суспільстві, довіру до інститутів влади та міжнародну репутацію держави. Її запобігання має базуватися на чіткому правовому регулюванні, високому рівні інформаційної культури населення та наявності інституційної спроможності до моніторингу і реагування.

Водночас, чинне інформаційне законодавство потребує оновлення та систематизації з метою встановлення чітких критеріїв допустимості інформації, визначення меж відповідальності за поширення шкідливого контенту, а також імплементації міжнародних стандартів у сфері захисту інформаційного простору.

Таким чином, забезпечення інформаційної безпеки в умовах збройного конфлікту неможливе без комплексного, міждисциплінарного підходу, що поєднує правові, організаційні, освітні та технічні інструменти.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕСОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

3.1. Організація роботи пресофіцера у бойових підрозділах

У бойовому підрозділі пресофіцер виконує роль ключового комунікаційного зв'язку між командуванням, бійцями та зовнішньою аудиторією. Основою його діяльності є системне планування інформаційної роботи, забезпечення достовірності повідомлень і дотримання військових обмежень. Пресофіцер інтегрується у штаб або в окремий інформаційний сектор підрозділу, зазвичай перебуваючи у близькому контакті з командиром і оперативним центром. Він формує внутрішню інформаційну карту: хто, коли і через які канали отримує інформацію, як її поширюють, які повідомлення потребують узгодження.

Щоденна діяльність офіцера включає моніторинг медіа та соцмереж, підготовку релізів або інформаційних дайджестів, супровід журналістів, пресзаходи, фотозйомку, відео- та текстову обробку. Важливо дотримуватися комунікаційної дисципліни — матеріали мають відповідати формам, що не розкривають чутливі дані. Наприклад, заборонено вказувати точні координати позицій, маршрути пересування, дані про втрати чи деталі дій бойових одиниць. Канали зв'язку обираються залежно від умов: месенджери з шифруванням, закриті групи у соцмережах, внутрішні комунікаційні мережі, резервні радіо або супутникові канали. Чим гнучкішим є офіцер у виборі формату, тим кращою стає реакція на змінні умови [19, с. 110].

У бойових умовах пресофіцер мусить враховувати ризики — зокрема інформаційні атаки, маніпуляції, фейки чи ворожі провокації. Він має оперативно реагувати на інциденти, готуючи спростування або контрповідомлення, координуючи дії з вищим рівнем комунікацій і дотримуючись пропорційності втручань. Матеріально-технічне забезпечення — важлива складова: пресофіцер потребує засобів фото-відеозйомки, монтажного обладнання, програм для обробки контенту, захищених каналів

зв'язку. Також необхідне резервне живлення, засоби передачі даних та захист від перехоплення.

Співпраця з групами оперативного планування, розвідкою, психологічною підтримкою та кібербезпекою підсилює ефективність інформаційного забезпечення. Пресофіцер може також консультувати командування з питань інформаційної стратегії, брати участь у плануванні операційного висвітлення.

Отже, організація роботи пресофіцера в бойовому підрозділі — це комплексна система завдань, що поєднує комунікаційне планування, інформаційну безпеку, реагування на загрози та технічне забезпечення. Від ефективності цієї системи часто залежить довіра суспільства, моральний стан особового складу та здатність протистояти інформаційним атакам супротивника.

Таблиця 3.1

Локалізований кейс

Параметр	Вміст кейсу	Коментар
Підрозділ	Південна бригада, Миколаївська область	Базується в районі активних дій
Частота зведень	2 інформаційні повідомлення на добу + оперативні оновлення	Враховуючи змінність обстановки
Канали	Закритий Telegram-канал, месенджер з шифруванням, внутрішній чат	Запасні канали: SMS, радіозв'язок
Джерела даних	Контрбатарейний радар, розвідувальні зйомки БПЛА	Дозволяє надавати достовірні факти
Роль у кризі	Спростування неправдивої інформації про дії підрозділу	Наприклад, уточнення атаки як «не нашої техніки»

Публічних, детально задокументованих кейсів роботи саме пресслужб бойових підрозділів у Миколаївській області небагато в відкритих джерелах, але можна навести кілька відомих прикладів або узагальнених ситуацій, які використовувалися в медіа:

1. Під час обстрілів міста та району пресофіцери у взаємодії з міською владою та військовими комунікаційними центрами поширювали офіційні повідомлення з уточненням кількості уражень, часу обстрілів, небезпек та порядку дій для населення. Вони вказували зони, які були під вогнем, і що саме постраждало (без конкретних координат). Це дозволяло мешканцям оперативно реагувати — шукати укриття, планувати маршрути руху, уникати з небезпек.

2. У деяких випадках у соціальних мережах поширювалися неправдиві твердження про те, що ворог прорвав оборону або захопив певні райони. Пресслужби відповідних підрозділів в області випускали оперативні спростування із запереченням такої інформації, додаванням фото- або відеоматеріалів, зауважуючи, що твердження не підтверджено. Така реакція допомагала зменшити паніку серед мешканців і уникнути дезінформації.

3. В окремих випадках пресслужби співпрацювали з місцевими адміністраціями або гуманітарними організаціями, надаючи офіційну інформацію про маршрути евакуації, графік роботи пунктів прийому допомоги, безпечні зони. Це сприяло злагодженій взаємодії між військовими й цивільними та зменшенню хаосу [28, с. 327].

Пресслужба обласної військової адміністрації відіграє роль ключового посередника між владою та громадськістю, особливо під час воєнного стану. Як зазначає Голота Н. П., до функцій таких служб належать випуск бюлетенів, пресрелізів та оглядів, проведення пресконференцій і брифінгів, організація телевізійних та радіопередач, публікація заяв керівників, а також формування архівів інформації.

У випадку Миколаївської області ці повноваження транслюються в конкретні завдання пресслужби ОВА:

1. Забезпечення прозорого і вчасного інформування громадян про рішення, пов'язані з безпекою, обороною чи громадським порядком. Оскільки пресслужба є офіційним джерелом інформації на рівні області, рівень її достовірності впливає на довіру медіа та населення.

2. Пояснення громадськості заходів адміністрації, організація комунікацій з населенням, відповідь на запити та роз'яснення складних ситуацій.

3. Застосування кризових комунікаційних стратегій під час надзвичайних подій — оперативне управління інформаційним полем, мінімізація паніки, контроль меседжів.

4. Співпраця з журналістами: надання інформаційних матеріалів, участь у інтерв'ю та пресзаходах, допомога у доступі до офіційних джерел.

5. Внутрішня комунікація всередині адміністрації — узгодження позицій, передача інформації між підрозділами, підтримка єдиної офіційної лінії.

6. Моніторинг ЗМІ й соцмереж для виявлення дезінформації або спотворених повідомлень та своєчасне реагування на них.

Головними критеріями ефективності роботи цієї пресслужби є:

Достовірність — публікація інформації тільки після підтвердження джерелом.

Оперативність — здатність швидко реагувати на події та подавати актуальні дані.

Прозорість — відкритість для громадськості, пояснення рішень і дій.

Різномірність комунікації — узгодженість повідомлень у різних каналах і підтримка внутрішньої єдності.

Зворотний зв'язок — врахування реакції громадян, аналіз тональності публікацій і її впливу на довіру.

Отже, пресслужба Миколаївської ОВА на сьогодні виконує комплексну функцію організованого інформаційного зв'язку, який поєднує прозорість, оперативність та контроль, і від її роботи залежить не лише сприйняття влади, але й інформаційний захист регіону.

Миколаївська обласна військова адміністрація, утворена відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», є спеціалізованим органом виконавчої влади, що здійснює повноваження у сфері оборони, забезпечення громадського порядку та безпеки в умовах збройної агресії. Її правовий статус визначається нормами Конституції України, законами України,

актами Президента та Кабінету Міністрів, що формують нормативне підґрунтя її діяльності.

Організаційна структура адміністрації поєднує традиційні функції місцевої державної адміністрації з повноваженнями, обумовленими воєнним станом. Згідно з чинним законодавством, до компетенції адміністрації входить реалізація державної політики на регіональному рівні, зокрема у сферах забезпечення законності, захисту прав і свобод громадян, соціально-економічного розвитку, мобілізаційної підготовки, зовнішньоекономічної діяльності та екологічної безпеки. Завдання адміністрації також охоплюють координацію роботи місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, що забезпечує консолідацію зусиль у реалізації державної політики. Особлива увага приділяється оборонній роботі, зокрема формуванню територіальної оборони, управлінню мобілізаційними ресурсами, інформуванню населення про заходи безпеки та захисту [18].

Миколаївська ОВА у своїй діяльності орієнтується на забезпечення стабільного функціонування інфраструктури, підтримку критично важливих галузей економіки, реалізацію програм соціального захисту, а також на інформаційну політику, що має ключове значення в умовах інформаційної війни.

Отже, функціонування Миколаївської обласної військової адміністрації відображає гнучкий механізм державного управління, здатний адаптуватися до кризових викликів і забезпечити ефективне виконання як оборонних, так і соціально-економічних функцій в умовах воєнного стану.

3.2 Психологічна стійкість та етичні аспекти професії пресофіцера

Психологічна стійкість є критичним компонентом професійної діяльності пресофіцера в умовах війни. Це здатність особи ефективно функціонувати попри дію екстремальних зовнішніх чинників, зберігати емоційний контроль,

когнітивну гнучкість та приймати раціональні рішення у кризових ситуаціях. Пресофіцер постійно перебуває в умовах інформаційного навантаження, емоційної нестабільності в суспільстві, а також професійного тиску через необхідність точного, оперативного та етичного висвітлення подій.

До основних внутрішніх факторів, що впливають на психологічну стійкість, належать високий рівень особистої відповідальності, здатність до саморегуляції, сформовані механізми подолання стресу, а також усвідомлення значущості своєї професії. Зовнішні фактори включають підтримку з боку колективу, доступ до психологічної допомоги, адекватну організацію робочого процесу та чітке визначення повноважень. За умов бойових дій ці фактори відіграють ключову роль у збереженні професійної ефективності.

Військовий колектив є специфічним суб'єктом військової діяльності та становить одну з форм соціальної спільноти, яка виникає на основі спільної діяльності, комунікації та взаємодії її учасників. Соціальна природа людини зумовлює її потребу у спілкуванні, що забезпечує обмін знаннями, досвідом, а також об'єднання зусиль для досягнення спільних цілей. Проте випадкові або неорганізовані контакти не сприяють формуванню зрілого колективу — для цього необхідна стабільна група людей, об'єднаних спільними завданнями, умовами служби та моральними орієнтирами.

Формування військового колективу є процесом перетворення неорганізованої сукупності військовослужбовців у згуртовану, структуровану та боєздатну групу. Вирішальне значення у цьому процесі має спільна військова діяльність, яка потребує узгодження дій, взаємної підтримки, відповідальності й товариської взаємодопомоги. Саме під час виконання бойових чи навчальних завдань відбувається духовне та психологічне зближення військовослужбовців, що забезпечує перехід від ситуативного об'єднання до справжнього колективу.

У сучасних умовах, особливо в період активних бойових дій, формування військових колективів ускладнюється підвищеним рівнем стресових і дезорганізаційних факторів. Військовослужбовці можуть переживати нервово-

психічні потрясіння, втрату самоконтролю, тимчасову ізолюваність або зниження почуття відповідальності. Тому важливим завданням командирів та офіцерів є створення сприятливого морально-психологічного клімату, підтримання згуртованості підрозділів і формування у воїнів почуття колективної взаємопідтримки [20, с. 296].

Отже, військовий колектив можна визначити як соціальну спільноту військовослужбовців, об'єднаних спільною діяльністю, єдністю морально-етичних цінностей, ідеологічних переконань і військового обов'язку. Його соціально-психологічна основа полягає у системі духовних, ділових і міжособистісних зв'язків, які формують внутрішню єдність і забезпечують ефективне виконання завдань. Чим різноманітнішими та міцнішими є ці зв'язки, тим більш згуртованим, стійким і продуктивним стає військовий колектив.

Військовий колектив — це соціальна спільнота військовослужбовців, які досягли високого рівня організованості, моральної єдності та професійної взаємодії. Його зрілість визначається низкою ознак, що відображають ступінь згуртованості та ефективності спільної діяльності. Єдність цінностей і свідомості. Зрілий військовий колектив характеризується спільною ідеологією, єдністю інтересів і моральних принципів, розвиненим почуттям колективізму, взаємної підтримки та відповідальності.

Спільність мети та діяльності. Колектив об'єднує військовослужбовців спільними завданнями та узгодженими діями, що реалізуються через дисципліну, взаємодію й колективну майстерність у виконанні бойових і службових обов'язків. Соціально-психологічна єдність. Важливою характеристикою є наявність позитивного морально-психологічного клімату, згуртованості, взаємодовіри й ефективного спілкування, які забезпечують узгодженість дій і стабільність підрозділу.

Основою формування колективу є наявність спільних цілей, інтересів і умов діяльності. Саме міжособистісне спілкування виступає головним механізмом становлення його психологічної єдності. Здатність до спільної

діяльності, підтримання здорових соціальних відносин і забезпечення розвитку кожного військовослужбовця визначають зрілість та ефективність військового колективу [32, с. 164].

Крім того, військовий колектив тісно пов'язаний з іншими підрозділами, що забезпечує цілісність військової структури. Його формування базується на спільних умовах служби, колективному характері бойової підготовки та виховній роботі командирів, спрямованій на зміцнення моральної та ідейної єдності особового складу.

Ризики психологічного вигорання, морального виснаження та емоційного перенавантаження виникають через повторювану роботу зі складним контентом — повідомленнями про втрати, руйнування, загрози цивільному населенню. Зокрема, пресофіцери можуть стикатися з феноменом моральної травми, коли дії, свідками яких вони є, суперечать їхнім моральним цінностям. У таких умовах виникає внутрішній конфлікт, що потребує фахового психологічного супроводу.

Управління психологічним станом пресофіцера має ґрунтуватися на декількох напрямках: системній підготовці до роботи у кризовому середовищі, проведенні профілактичних заходів, організації групової та індивідуальної психологічної підтримки, моніторингу стану ментального здоров'я. Також важливими є ротація завдань і надання часу на відновлення.

Етичні аспекти професії пресофіцера набувають особливої ваги в умовах гібридної війни, коли інформація є потужною зброєю. Діяльність у цій сфері регулюється принципами правдивості, відповідальності, неупередженості, дотримання балансу між суспільним інтересом і безпекою. Пресофіцер несе відповідальність за подання достовірної інформації, що не шкодить військовим операціям і водночас забезпечує право громадян на інформацію.

Найбільш критичними етичними викликами є необхідність дотримання межі між правом на правду і вимогами національної безпеки. В умовах бойових дій навіть незначна помилка або передчасне оприлюднення може мати фатальні наслідки. Тому в професійній практиці важливими є стандарти верифікації

даних, використання офіційних джерел, а також чітке розуміння комунікаційних рамок, встановлених командуванням.

Етична відповідальність також передбачає утримання від маніпулювання емоціями аудиторії, викривлення фактів або створення образів, які не відповідають дійсності. Водночас пресофіцер має захищати гідність осіб, про яких повідомляється, не допускати мови ворожнечі, ксенофобії або деструктивної пропаганди. Прозорість дій, дотримання професійних стандартів і критичне мислення — необхідні риси пресофіцера, здатного ефективно діяти в умовах інформаційної війни. У цьому контексті формування етичної культури має стати невід’ємною частиною професійної підготовки, а також предметом системного контролю з боку командування. Стабільність моральних орієнтирів сприяє зміцненню довіри громадськості, зниженню рівня інформаційного хаосу та посиленню легітимності державної комунікації в умовах війни.

Таблиця 3.2

Порівняння психологічних ризиків і етичних викликів для пресофіцера

Категорія	Конкретні ризики / виклики	Можливі наслідки / потреби управління
Психологічні ризики	Хронічна напруга, інформаційне перевантаження, конфлікти ролей, <i>moral injury</i>	Вигорання, помилки у висвітленні, емоційна нестабільність
Когнітивні порушення	Зниження концентрації, пам’яті, складність прийняття рішень	Невчасні або некоректні повідомлення
Етичні виклики	Маніпуляція інформацією, цензура, виправдання військових втрат, утримання даних	Втрата довіри громадськості, репутаційні ризики, порушення прав людини
Конфіденційність / безпека	Спокуса розголосити чутливі дані, тиск на відкритість	Порушення безпеки підрозділу, загроза життю особового складу
Баланс між ролями	Вимога бути оперативним і відкритим, але обмеженим з боку верхівки	Перенапруга, етичні дилеми, можливий конфлікт із командуванням

Організація регулярних супервізій для пресофіцерів Збройних Сил України є важливою складовою професійної підтримки, психоемоційної

стабільності та підвищення ефективності комунікаційної діяльності в умовах воєнного стану. З огляду на постійний контакт з травматичними подіями, високий рівень стресу, інформаційний тиск і необхідність реагувати на критичні ситуації, фахівці зі зв'язків з громадськістю стикаються з професійними викликами, що потребують не лише технічної, а й психологічної компетентності.

Супервізійні зустрічі дозволяють: *(ДОДАТОК В)*

- розбирати складні кейси в етичному та психологічному аспектах;
- отримувати підтримку від колег і кваліфікованого психолога;
- запобігати синдрому емоційного вигорання;
- формувати навички самоаналізу й критичного мислення;
- розвивати механізми психологічної саморегуляції;
- підтримувати стійкість комунікаційної стратегії у кризових умовах;
- забезпечувати командну взаємодію і довіру в професійному середовищі.

Додаток В містить повний план супервізійної зустрічі, структурований за модулями з визначенням мети, тривалості, змісту та очікуваних результатів. Цей додаток може бути використаний як методичний матеріал у практичній роботі пресофіцерів, а також як основа для впровадження регулярної психологічної підтримки у військових частинах.

У сучасних умовах повномасштабної війни, інформаційний фронт набуває критичного значення, а робота пресофіцерів безпосередньо впливає на інформаційну безпеку держави та моральний стан суспільства. Проте діяльність у зоні бойових дій, під впливом постійного стресу, емоційного тиску, конфліктних ситуацій та роботи з травматичним контентом вимагає не лише професійної, а й високої психологічної підготовки.

Тренінги з психологічної стійкості, кризової комунікації та саморегуляції є важливим інструментом для: *(ДОДАТОК А)*

- розвитку навичок управління стресом у бойових умовах;
- профілактики професійного вигорання;
- зміцнення здатності приймати зважені рішення у кризових ситуаціях;

- формування особистісної та командної стійкості;
- покращення взаємодії з командуванням, журналістами та цивільним населенням;
- покращення взаємодії з командуванням, журналістами та цивільним населенням;
- запобігання дезінформаційним ризикам через неконтрольовану реакцію у критичних ситуаціях.

Практична підготовка, що базується на дихальних техніках, когнітивно-поведінкових вправах, методах релаксації та інструментах кризової комунікації, забезпечує пресофіцерам стійкість до дестабілізуючих факторів, підвищує ефективність службової діяльності та знижує ризики психологічних травм.

3.3. Взаємодія пресофіцерів із журналістами, громадськістю та волонтерами

З початком повномасштабного вторгнення багатьом українським медійникам довелося опанувати сферу воєнної журналістики — навчитися працювати в надзвичайно важких умовах, уникати небезпеки та ледь не повністю покладатися на військових. У рамках форуму «Воєнні медіавиклики 2024: Стійкість» відбулася панельна дискусія «Взаємодія журналістів і військових: особливі виміри, досвід і ризики 2024 року». В ній взяли участь журналіст Миколаївської ТРК «Март» Олександр Матюшенко та гендиректор Укрінформу Сергій Череватий, воєнний кореспондент Kyiv Independent Френсіс Фарел і головна продюсерка Суспільного мовлення Христина Гаврилюк. Вони розповіли, якою була воєнна журналістика після початку російської агресії у 2014 році, як стрімко вона розвинулася в часи великої війни та чому без підтримки пресофіцерів навіть найпрофесійніше медіа не зробить гарний репортаж [17].

Взаємодія пресофіцерів із журналістами, громадськістю та волонтерами є складним багатовимірним процесом, який включає інформаційне супроводження, комунікаційне партнерство, довіру та координацію дій. У воєнних умовах ця взаємодія набуває особливої важливості, оскільки є засобом протидії дезінформації, підтримки морального стану суспільства й розвитку соціальної солідарності. У кризових ситуаціях, зокрема під час війни, ефективна взаємодія прес-офіцерів із журналістами, громадськістю та волонтерськими організаціями відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості, формуванні громадської думки та мобілізації ресурсів. Пресофіцери виступають не лише як комунікатори офіційної позиції, а й як посередники між інституціями державної влади та суспільством.

Оперативне надання достовірної інформації представникам ЗМІ дозволяє запобігати поширенню чуток, маніпуляцій і фейкових повідомлень, водночас забезпечуючи населення важливою інформацією про ситуацію на фронті, евакуаційні заходи, гуманітарну допомогу тощо. Для підвищення довіри та ефективності комунікації пресофіцерам необхідно дотримуватись принципів відкритості, об'єктивності й швидкого реагування на інформаційні запити. Взаємодія з волонтерськими організаціями потребує особливого підходу, оскільки волонтери часто мають безпосередній доступ до місць бойових дій або зон гуманітарної кризи. Успішна співпраця з ними дозволяє координувати дії, уникати дублювання функцій та забезпечувати більш точне і цільове використання ресурсів.

Водночас важливим викликом залишається дотримання балансу між наданням інформації та збереженням режиму інформаційної безпеки. Надмірна відкритість або передчасне оприлюднення стратегічних даних може становити загрозу для національної безпеки та життя військовослужбовців. У цьому контексті професійна підготовка пресофіцерів, а також наявність чітких протоколів взаємодії з медіа та громадськими структурами є необхідною умовою для формування ефективного та відповідального інформаційного простору в умовах війни.

Пресофіцери несуть відповідальність за професійне та безпечне інформування медіа про дії підрозділів, не порушуючи обмежень безпеки та державної таємниці. Видача акредитацій, узгодження сюжетів, контроль над інформацією, що передається, — усе це елементи формування взаємної довіри. Наприклад, ІМІ випустив пам'ятку для військових із рекомендаціями щодо ідентифікації журналістів (жилет з надписом PRESS, бейджі, посвідчення) та встановлення правил взаємодії з медіа в зоні бойових дій [17].

Журналістам рекомендується звертатися до пресофіцера підрозділу заздалегідь, підготовлювати запити інформації й погоджувати теми сюжетів. Це дозволяє уникнути непотрібних конфліктів, забезпечити безпеку знімальних груп і підвищити якість матеріалів. Як підкреслює журналіст-пресофіцер Антон Мачула, «завчасність» є критичною: чим раніше кінцевий запит узгоджено, тим краще підрозділ і журналіст працюють разом.

Також пресофіцери мають дотримуватися положень наказу № 73 Командувача ЗСУ, який містить чіткі обмеження щодо оприлюднення військової інформації, зйомок об'єктів, допуску журналістів до певних локацій. У публічному просторі спільне висвітлення подій військовими журналістами та пресслужбами сприяє «розвіюванню туману війни», документуванню злочинів агресора і популяризації героїзму українських військових.

За словами Сергія Череватого, до початку великої війни модель підготовки пресофіцерів суттєво базувалася на радянській традиції військової журналістики. Він наголошує, що раніше журналістів-офіцерів готували вивченням журналістики, а також надавалася спеціальна військова підготовка: польові виходи, знання зброї й так далі. Згодом підготовка медійників у військовій сфері перейшла до Військового інституту при Київському національному університеті ім. Шевченка, де тепер планується формування окремої спеціальності «пресофіцер». Череватий визнає, що хоч українські медійники були не зовсім готові до інтенсивних викликів повномасштабної війни — особливо в кількісному вимірі — зараз існує «потужна школа» комунікацій, яка здатна формувати фахівців високого рівня.

Журналіст Олександр Матюшенко підкреслює, що до 2014 року українські військові журналісти працювали переважно за кордоном у конфліктах як зовнішні спостерігачі. Але коли медійники стали працювати на власному фронті оборони, їм довелося дотримуватися журналістських стандартів навіть у складних умовах — щоб забезпечувати об'єктивне та збалансоване висвітлення подій. За його словами, після 2014 року в Україні поступово сформувалася нова генерація журналістів-воєнкорів, і після 2022 року ця професійна роль стала фактично очікуваною для журналістів регіонів, у тому числі тих, що підлягають бойовим діям. Він радить журналістам, які планують працювати в гарячих точках, користуватися міжнародним страхуванням та бути готовими до ризиків.

Френсіс Фарел, військовий кореспондент Kyiv Independent, ділиться досвідом, як йому довелося швидко адаптовуватися до реалій бойової зони: працювати одночасно з військовими та цивільними, уникати помилок у змінному середовищі. Він розповідає про специфіку тем, з якими стикається зараз (наприклад, міни чи FPV-дрони) і про виклики, коли журналістам доводиться взаємодіяти з населенням, зокрема мешканцями окупованих територій. Він також зазначає, що журналісти, які не змогли налагодити довірчі контакти з пресофіцерами, зазвичай не отримують глибший доступ — усе через систему особистих стосунків і репутації, яка формується роками.

Христина Гаврилюк погоджується, що на початку повномасштабної війни бракувало воєнкорів, а медіа-редакції були змушені дуже швидко адаптовуватися до нових умов. За її словами, ті журналісти, які ще з 2014 року висвітлювали агресію, мали перевагу — і отримали довіру військових у 2022 році. Проте з нуля сформувати команду журналістів-воєнкорів у масштабі всієї країни було складно. Вона підкреслює також, що в роботі журналіста має бути не тільки професійна компетенція, а й емоційна чутливість — щоб не нанести шкоди тим, кого оповідаєш. У її випадку вона говорила із людиною, яка втратила рідну людину, і зважила етичний вибір — не оприлюднити дані, які могли б викликати біль чи шкоду сім'ї.

Череватий додає, що самі військові структури не завжди були готові до відкритої комунікації: багато хто з командирів досі мислив у старій парадигмі, де преса вважалася чимось другорядним чи зайвим. Він згадує, що намагався переконати керівництво, що зв'язки з пресою — це не примха, а важлива частина роботи. На його думку, комунікація має бути двосторонньою: пресофіцери мають доносити до суспільства, що відбувається, а командування — розуміти корисність цієї діяльності [17].

В умовах воєнного стану функціонування інформаційного простору набуває стратегічного значення. Особливу роль у цьому процесі відіграють пресофіцери, які забезпечують зв'язок між оборонними структурами та різними категоріями цільової аудиторії. Їхня діяльність охоплює широке коло завдань, зокрема публічну репрезентацію офіційних позицій, оперативне інформування населення та створення каналів зворотного зв'язку.

У роботі з представниками ЗМІ важливо дотримуватися балансу між відкритістю і необхідністю збереження режиму військової таємниці. У цьому контексті інформаційна взаємодія повинна ґрунтуватися на чітких алгоритмах, які унеможливлюють викривлення або довільне тлумачення повідомлень. Систематичне надання перевірених фактів сприяє зміцненню довіри до державних інституцій та зменшує вплив пропагандистських кампаній противника.

Ще одним важливим аспектом є комунікація з організованими структурами громадянського суспільства. Пресофіцери у взаємодії з активістами, ініціативними групами та локальними об'єднаннями, мають налагоджувати конструктивний діалог, який сприятиме суспільній згуртованості. Взаємна обізнаність та координація дій є запорукою ефективного реагування на загрози, що виникають у зоні бойових дій або при надзвичайних ситуаціях.

Волонтерський сектор, який відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні тилової підтримки армії, також вимагає чіткої системи інформаційної взаємодії. Саме завдяки злагодженим контактам з офіційними

представниками військових формувань волонтери можуть отримувати актуальні дані про потреби, логістику, маршрути доставки допомоги тощо. Успішна інтеграція цих потоків комунікації сприяє запобіганню дублюванню функцій, неефективному використанню ресурсів та можливим конфліктам інтересів.

Крім того, варто звернути увагу на важливість розвитку комунікативної компетентності пресофіцерів. У цьому сенсі актуальними є знання з галузі кризового менеджменту, інформаційної безпеки, цифрових технологій та міжособистісної взаємодії. Необхідність адаптуватися до швидкоплинної медіареальності вимагає не лише технічної підготовки, а й стратегічного бачення інформаційної політики, заснованої на етичних принципах і високому рівні відповідальності. Невід'ємною частиною комунікаційної діяльності є спроможність до аналізу соціальних настроїв, що циркулюють у суспільстві, а також вміння адекватно реагувати на зміну інформаційного контексту. Це передбачає не лише володіння навичками публічного мовлення, а й уміння взаємодіяти з різними соціальними групами, враховуючи їхні запити, потреби та емоційний стан [3].

Таким чином, діяльність пресофіцера у сучасних умовах виходить далеко за межі традиційного інформування. Йдеться про цілісну систему публічної комунікації, яка вимагає високої професійності, гнучкості та здатності діяти у динамічному середовищі інформаційного протистояння. Формування довіри до державних органів, мобілізація суспільного ресурсу та консолідація зусиль у протидії деструктивним впливам є результатом системної та зваженої роботи пресофіцерів у координації з медіа, громадськістю та волонтерським рухом.

Усі ці свідчення підкреслюють, що взаємодія між пресофіцерами, журналістами й громадськістю — це не просто інструмент медіаполітики, а стратегічний елемент інформаційної безпеки. Формування довіри, репутації, професійних стандартів і емоційної чутливості у складних умовах — це тривалий процес, який уже розпочався в Україні внаслідок війни.

Громадськість є однією з важливих аудиторій, на яку спрямована комунікація пресофіцерів. Через офіційні заяви, соціальні мережі, місцеві ЗМІ та публічні заходи вони пояснюють мотиви, обставини, план дій та наслідки військових операцій. Це створює умови для розуміння, зменшує рівень страху й паніки серед населення. Взаємодія з громадськістю також передбачає зворотний зв'язок: пресофіцери мають враховувати настрої, питання і потреби громадян, реагувати на запити, виправляти інформацію, якщо вона була неправильно подана. Це сприяє легітимності й довірі до збройних сил.

Волонтери — ключовий елемент тилової підтримки армії, вони забезпечують матеріальне, технічне, гуманітарне забезпечення. У багатьох випадках пресслужби співпрацюють із волонтерами для організації інформування про потреби, збори допомоги, логістику доставки, висвітлення важливих ініціатив. Волонтерський рух також підсилює соціальну солідарність у воєнний час. У дослідженні зазначено, що активні волонтерські ініціативи допомагають об'єднати суспільство, мобілізувати ресурси та посилити імідж держави.

Наприклад, організація «InformNapalm» — це волонтерський медійний проєкт, який збирає відкриті джерела інформації (OSINT), аналізує їх і поширює розслідування про дії противника, співпрацюючи з медіа та пресслужбами. Взаємодія передбачає баланс між відкритістю та безпекою. Пресофіцери не мають розкривати тактичні дані, маршрути, деталі операцій, що можуть бути використані ворогом. Проблеми виникають із довірою: громадяни та медіа можуть бути скептичними через історії дезінформації чи цензури. Пресофіцерам доводиться працювати із репутаційним ризиком.

Координація — ще один виклик: волонтери, журналісти й військові структури можуть діяти автономно, без належної узгодженості, що призводить до суперечностей у повідомленнях або дублювання зусиль. Обмежені ресурси, нестача часу, інформаційні атаки і «інформаційний шум» збільшують складність комунікації.

Рекомендації для вдосконалення взаємодії:

1. Створення чітких процедур і стандартів взаємодії між пресслужбами та медіа (узгодження тем, часові рамки, порядок доступу).

2. Розробка меморандумів співпраці між пресслужбами та волонтерськими організаціями щодо інформаційної підтримки.

3. Проведення спільних тренінгів і обмінів (журналісти — пресофіцери) для кращого розуміння ролей і обмежень.

4. Активне використання соціальних медіа як платформи для діалогу з громадськістю, із прозорим представленням офіційної позиції.

5. Моніторинг змісту повідомлень та зворотний зв'язок: аналіз тональності публікацій, корекція меседжів у разі викривлень.

В умовах воєнного стану, інформаційна взаємодія між органами державної влади, журналістами та волонтерськими об'єднаннями набуває критичного значення. Пресофіцери відіграють ключову роль у забезпеченні оперативної, правдивої та верифікованої комунікації. Для оцінки специфіки роботи пресслужб у регіональному вимірі доцільним є аналіз конкретних прикладів, які ілюструють ефективну практику взаємодії на прикладі Миколаївської області. Нижче подано узагальнену таблицю кейсів, що висвітлює такі взаємодії у сфері медіа, громадської комунікації та волонтерської координації.

Таблиця 3.3

Таблиця прикладів взаємодії пресофіцерів на Миколаївщині

№	Назва кейсу	Суб'єкт взаємодії	Суть прикладу	Канал комунікації	Значення
1	Оперативні звернення В. Кіма	Громадськість	Повідомлення про загрози, ситуацію в регіоні	Telegram	Підвищення довіри, протидія фейкам
2	Роз'яснення про «блекаут»	Журналісти (Суспільне)	Надання офіційного коментаря про енергоситуацію	Інтерв'ю, публікації	Забезпечення прозорості дій влади
3	Координація з волонтерами	Волонтерські групи	Обмін інформацією про потреби/допомог	Viber-групи, зустрічі	Підвищення ефективності гуманітарної

	и		у		підтримки
4	Взаємодія з місцевими ЗМІ	Регіональні журналісти	Регулярні брифінги	пресконференції і Zoom, пресанонси	Оперативне інформування населення
5	Роз'яснення правових рішень	Правозахисні НГО	Пояснення рішень влади, підтримка медіа	Спільні заяви	Формування юридично обґрунтованого дискурсу

Подані приклади демонструють багатовекторність функціоналу пресофіцерів у реальному регіональному контексті. Найбільш активною формою взаємодії є цифрова комунікація — через месенджери, соцмережі та онлайн-брифінги. При цьому важливою залишається і пряма співпраця з традиційними ЗМІ, а також волонтерськими ініціативами, що діють на місцях.

Такі практики сприяють підвищенню інформаційної стійкості суспільства, забезпеченню прозорості рішень органів влади, а також оперативному спростуванню дезінформації в умовах гібридної війни.

Висновок до розділу 3

Проведене дослідження практичної діяльності пресофіцерів Збройних Сил України дозволило зробити низку важливих висновків. По-перше, ефективність інформаційної роботи в бойових підрозділах значною мірою залежить від професійної підготовки, психологічної стійкості та комунікаційної компетентності пресофіцера. В умовах війни його завдання виходять за межі стандартної інформаційної підтримки: пресофіцер виконує функції кризового комунікатора, медіатора між армією та громадськістю, координатора волонтерської взаємодії та протидії дезінформації.

Особливу увагу слід приділити комунікації у прифронтових регіонах, таких як Миколаївщина, де пресслужби обласних військових адміністрацій стали важливою ланкою між владою, громадянами та ЗМІ. Їхня діяльність

спрямована на забезпечення прозорості, доступності інформації та оперативного реагування на виклики воєнного часу.

Також доведено необхідність запровадження системних тренінгів для пресофіцерів, що мають включати не лише комунікаційні модулі, а й психологічну підготовку. Це дозволяє забезпечити професійну витримку в умовах високого стресу та уникати професійного вигорання.

Нарешті, взаємодія пресофіцерів із журналістами, громадськістю та волонтерами є критично важливою для формування довіри, забезпечення об'єктивного висвітлення подій і підтримки морального духу як військових, так і суспільства в цілому. В умовах гібридної війни інформаційна діяльність набуває значення не лише інструменту комунікації, а й складової національної безпеки.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено комплексне дослідження особливостей діяльності пресофіцерів у контексті сучасної російсько-української війни, що дозволило сформулювати низку ключових висновків, які стосуються як теоретичних, так і практичних аспектів їхньої роботи:

1. Пресофіцери виступають стратегічною ланкою в системі інформаційної безпеки держави. У складних умовах війни вони забезпечують не лише оперативне інформування громадськості, а й здійснюють протидію дезінформації, формують позитивний імідж військових формувань, сприяють збереженню довіри до державних інституцій.

2. У першому розділі проаналізовано теоретико-правові засади функціонування пресслужб у кризових ситуаціях. Було доведено, що комунікація в умовах надзвичайних обставин, особливо під час воєнного стану, вимагає високого рівня відповідальності, дотримання етичних норм і адаптації до постійно змінюваного інформаційного середовища.

3. У другому розділі визначено головні виклики, ризики та завдання, які постають перед пресофіцерами під час війни. Особливу увагу приділено інформаційним операціям противника, які мають деструктивний вплив на суспільну свідомість. Пресофіцери, як професійні комунікатори, відіграють вирішальну роль у збереженні інформаційного суверенітету держави, що передбачає необхідність створення чіткої системи реагування на фейки, ворожі наративи та панічні настрої в суспільстві.

4. У третьому розділі розкрито практичну діяльність пресофіцерів, зокрема у бойових підрозділах, на прикладі Миколаївської області. Встановлено, що їхня робота включає організацію польових комунікацій, забезпечення прозорості взаємодії з медіа, налагодження співпраці з волонтерами та активістами, а також запровадження практик супервізії та психологічної підтримки.

5. Важливим аспектом стало дослідження необхідності професійної підготовки пресофіцерів. В роботі розроблено приклади тренінгів, навчальних модулів та супервізійних зустрічей, які мають бути впроваджені для підтримки психологічної стійкості, покращення кризової комунікації та збереження професійного здоров'я в умовах війни. Усі ці матеріали подані у додатках.

6. Було виявлено, що ефективна робота з медіа базується на довірі, професіоналізмі, дотриманні стандартів, етики та дотриманні вимог безпеки. Пресофіцери, з одного боку, зобов'язані надавати суспільству достовірну інформацію, а з іншого — захищати військову таємницю, уникаючи витoku критично важливих даних.

7. Особливу увагу необхідно приділяти розвитку регіональних інформаційних структур, зокрема пресслужб обласних військових адміністрацій, таких як у Миколаївській області. Їхня роль у забезпеченні комунікацій між військовими, громадськістю, журналістами та волонтерами виявляється критичною для підтримання стійкості тилу, запобігання паніці та формування громадської думки.

8. Впровадження стандартів НАТО в інформаційній політиці Збройних Сил України дозволяє не лише підвищити рівень взаємодії з міжнародними медіа та партнерами, а й створює додатковий бар'єр для інформаційних атак противника. Успішна інтеграція таких стандартів вимагає системної підготовки кадрів, удосконалення нормативно-правової бази та впровадження внутрішньої регламентації комунікаційної діяльності в умовах бойових дій.

9. Етичний вимір діяльності пресофіцерів набуває особливого значення в умовах масштабної війни. Баланс між потребами інформування, захисту суспільного інтересу та недопущення шкоди військовим операціям або особам, які пережили травматичний досвід, потребує не лише професійної, а й моральної зрілості комунікатора.

10. Ефективна інформаційна політика в умовах війни — це спільна відповідальність держави, армії, медіаспільноти та громадянського суспільства.

Формування довіри до офіційних джерел, запобігання інформаційному вакууму та зміцнення єдиного інформаційного фронту вимагають постійної координації, відкритості до діалогу та адаптації до нових викликів.

Таким чином, пресофіцер у сучасній війні — це не просто речник армії, а повноцінний учасник інформаційної оборони, який працює на стику стратегічних комунікацій, медіа-менеджменту, психології та національної безпеки. Підвищення якості їхньої підготовки, забезпечення інституційної підтримки, розвиток етичної культури та психологічної витривалості — ключові кроки до формування сильної комунікаційної політики держави в умовах гібридної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук М. Т., Взаємодія мас-медіа та органів державної влади : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 114 с.
2. Артамонова І. М. Аудиторія інтернет-ЗМІ в системі соціальних комунікацій. Черкаси, 2010. С. 239–243.
3. Бакаєвич Я. — «Журналістика рішень: особливості створення», 2024. URL: https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/322?utm_source=chatgpt.com
4. Безсмертний В. Українська журналістика та її воєнний сегмент: учора, сьогодні, завтра. URL: <https://knushop.com.ua/image/catalog/lira20230617/pdf/12608.pdf?srsId=AfmBOorUKRwTDtZELf2b3WlogItcEVKAhHqMikAquBslwsJTxhi>
5. Буроменський М. В., Штурхецький С. В., Білз Е. та ін. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації : посібник. Київ : Компанія ВАІТЕ, 2016. 118 с.
6. Військова журналістика. Український аспект: становлення української військової. Київ : Професіонал, 2023. 676 с.
7. Глаголюк В. С. Журналістська правда — головна гуманітарна зброя проти російської інформаційно-психологічної. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 28- 43 с.
8. Голота Н. П. Особливості роботи прес-служби в державних органах: історія та . Право. 2018.№ 49. 29- 31 с.
9. Журналістика та реклама: вектори взаємодії — тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 19 березня 2020 р. URL: <https://www.google.com/aclk?sa=L&ai=DChsSEwiJ54bx>
10. Журналістські стандарти та професійна етика в умовах війни. URL: <https://internews.ua>

11. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 24.10.2020 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
12. Закон України «Про медіа». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>
13. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
14. Закон України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками ЗМІ» (наказ № 73). URL: <https://www.mil.gov.ua>
15. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
16. Закон України «Про утворення військових адміністрацій» від 24.02.2022 № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022>.
17. Інтернет-журналістика як нова форма універсального медіа — збірник тез 2019- 2020 років. URL: https://mku.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Zbirnyk-tez-2019-2020.-Internet-zhurnalistyka.pdf?utm_source=chatgpt.com
18. Кім В. Міжнародні партнери підтримали Миколаївщину вже на сотні мільйонів доларів. Укрінформ, 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricregions/3801640>
19. Коврига О. С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України .Державне управління. 2020. 109–114 с.
20. Медійна стаття «Що робить пресофіцер у ЗСУ? П'ять військових про обов'язки». URL: <https://mediamaker.me/shho-robyt-presoficz-u-zsu-11367/>
21. Метод спостереження. Українські підручники онлайн. URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/105/11/>
22. Новітні тенденції в медіагалузі — матеріали дискусії Національної спілки журналістів України, 2019 рік. URL: https://journ.knu.ua/nauka1/wp-content/uploads/2019/05/conf_16_04_19.pdf?utm_source=chatgpt.com

23. Орлик С. В., Стежко З. В. Зв'язки з громадськістю як сфера професійної діяльності в Україні . Переяслав-Хмельницький, 2021. 348–367 с.
24. Пилипко Т. А. Особливості діяльності прес-служби в органах державної виконавчої влади. URL: <https://doi.org/10.36074/2663-4139.04.01>
25. Позняков О. П. Українська військова журналістика (XIX — початок XX століття). Київ : ВІКНУ, 2023. 159 с.
26. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві. Колективна монографія. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. С. 296.
27. Поронюк Р., Гапеева О. Розвиток системи взаємодії з громадськістю та інформування населення у Збройних Силах України в особливий період . Актуальні проблеми гуманітарних наук, 2022.
28. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 327 с.
29. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика та зв'язки з громадськістю : навч. посіб. Київ .Центр навчальної літератури, 2004. 84 с.
30. Про затвердження Положення про Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0117322-15#Text>
31. Проблеми журналістики: вчора, сьогодні, завтра , збірник матеріалів конференції, Львів. 2019. URL: https://ena.lpnu.ua/collections/14bd1b97-77a1-4fa7-bbcc-fc817d265011?utm_source=chatgpt.com
32. Пушкар О. І., Грабовський Є. М. Культура цифрових медіа : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 164 с.
33. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія. Тернопіль : Астон, 2007. 398 с.
34. Руденко О. І. Зв'язки з громадськістю в умовах сучасного політичного процесу Одеса, 2014. 18 с.

35. Рябець І. В. Тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні . 2020.
36. Сорока Ю. Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Харків : Фоліо, 2022. 448 с.
37. Стаття «ЗСУ закликає журналістів іти працювати пресофіцерами». URL: <https://detector.media>
38. Стаття «Пресофіцери стають союзниками журналістів у зоні бойових дій». URL: <https://nsju.org>
39. Сучасна українська журналістика: історія, теорія, практика збірник тез наукової конференції, 2019. URL: https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Suchasna-ukrainska-zhurnalistyka-2019.pdf?utm_source=chatgpt.com
40. Чекмишев О. В. Моніторинг ЗМІ та формування методології й прикладних методів досліджень соціальних комунікацій . Черкаси. 539–545 с.
41. Штурхецький С. В., Буроменський М. В. та ін. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. Київ : 2019. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf>
42. SiklosR. Breaking Up Is Easy to Do at Liberty//NewYorkTimes. 2006. April. URL: <https://www.nytimes.com/issue/todayspaper/2020/04/22/todays-newyork-times>

ДОДАТКИ

Додаток А

Тренінг: Психологічна підготовка пресофіцерів ЗСУ в умовах воєнного стану

Мета тренінгу:

Сформувати навички ефективного реагування на стресові та кризові ситуації, покращити емоційну саморегуляцію, навчити базових когнітивно-поведінкових технік.

Тривалість:

2 дні (по 6 годин щоденно)

Формат

Очний / Змішаний (з онлайн-включенням фахівців-психологів)

Програма тренінгу

Психологічна підготовка пресофіцерів передбачає комплекс заходів, спрямованих на розвиток навичок стресостійкості, саморегуляції, кризової комунікації та запобігання професійному вигоранню. Програма тренінгу передбачає дві послідовні дводенні сесії, що охоплюють шість ключових тематичних модулів.

У перший день увага зосереджується на базових аспектах стресу, його впливі на професійну діяльність, а також фізіологічних і психологічних ознаках хронічного виснаження. Розглядаються типові прояви інформаційного перенавантаження та профілактичні заходи щодо зменшення його впливу. У рамках другого модуля опановуються техніки стрес-менеджменту, зокрема дихальні практики (наприклад, «4–7–8» та квадратне дихання), методи прогресивної м'язової релаксації, а також техніки «заземлення», які дозволяють знизити рівень напруги в польових умовах.

Третій модуль присвячено психологічній саморегуляції в кризових обставинах. Учасники тренінгу вивчають алгоритми подолання тривожності,

методи когнітивної реструктуризації, а також інструменти роботи з негативними автоматичними думками та тригерами.

Другий день розпочинається з опанування особливостей кризової комунікації в бойових умовах. Тренінг охоплює аспекти комунікаційної поведінки під час масових втрат, уникнення дезінформації в умовах емоційного тиску, а також практику підготовки офіційних заяв під час надзвичайних ситуацій.

У п'ятому модулі аналізуються ознаки психологічної травми, зокрема посттравматичного стресового розладу. Значну увагу приділено формуванню навичок підтримки колег у стані емоційного виснаження, а також ознакам, які свідчать про необхідність звернення до кваліфікованого психолога або психотерапевта.

Завершальний модуль спрямований на профілактику емоційного вигорання. Учасники знайомляться зі стратегіями відновлення емоційних ресурсів, формування балансу між професійною діяльністю та відпочинком у специфічних умовах бойових дій. Окремо розглядаються психоемоційні бар'єри, що виникають у процесі комунікаційної роботи, та ефективні техніки їх подолання.

Цей тренінг є базовим елементом психологічної підтримки пресофіцерів і сприяє зниженню впливу негативних факторів бойового середовища на ефективність їх комунікаційної діяльності.

План супервізійної зустрічі пресофіцерів ЗСУ

Мета:

Забезпечення професійної підтримки, аналіз складних комунікаційних ситуацій, профілактика емоційного вигорання, підвищення психологічної стійкості та покращення командної взаємодії.

Тривалість: 2 години

Структура зустрічі:

Вступне коло (10 хв)

Привітання, формулювання мети зустрічі

Визначення правил етичної взаємодії (конфіденційність, повага, безоцінювальність)

Становлення психологічного клімату (10 хв)

Вправа «Температура емоцій»: кожен учасник коротко ділиться своїм емоційним станом

Дихальна вправа або коротка релаксація для фокусування уваги

Аналіз складного випадку (40 хв)

Один учасник представляє кейс (реальна ситуація з професійної діяльності)

Обговорення:

Що сталося?

Які емоції викликала ситуація?

Які дії були ефективними?

Що можна було зробити інакше?

Психолог дає професійний коментар і рекомендації

Рефлексійна частина (20 хв)

Обговорення емоцій, що виникли під час обговорення кейсу

Визначення індивідуальних стратегій подолання подібних ситуацій у майбутньому

Обмін досвідом (20 хв)

Учасники діляться особистими практиками, які допомогли їм у стресових умовах

Розгляд прикладів ефективної комунікації з медіа в бойових умовах

Заключна частина (20 хв)

Психологічне завершення: вправа на зниження напруги («вдячність», «впевнений ресурс»)

Підсумки зустрічі: короткий круг обміну враженнями та очікуваннями від наступної супервізії

Визначення тем для майбутніх обговорень

Форма проведення: офлайн або онлайн (залежно від ситуації в регіоні)

Регулярність: щотижня або двічі на місяць

Учасники: пресофіцери підрозділу (5–10 осіб), супервізор (військовий психолог або психотерапевт)

Такий формат зустрічей сприяє не лише професійному зростанню, а й покращенню морально-психологічного стану фахівців у сфері комунікації під час війни.

ВОЛОНТЕРИ — Суспільне Новини

https://detector.media/infospace/article/231600/2024-09-02-potribni-zvyazky-z-presofitseramy-ta-bagato-terpinnya-mediynyky-pro-robotu-na-viyni/?utm_source=chatgpt.com



У 2023 році Фортечний районний суд м. Кропивницького розглянув кримінальну справу, пов'язану з незаконним використанням гуманітарної допомоги, призначеної для потреб Збройних Сил України. Обвинуваченими у справі виступали двоє громадян із Києва — Наталія Якименко та Юрій Романенко, яким інкримінували продаж трьох транспортних засобів, ввезених на територію України як безоплатну гуманітарну допомогу. Згідно з чинним законодавством, гуманітарна допомога не підлягає реалізації з метою отримання прибутку, тому такі дії були кваліфіковані як порушення закону.

https://nsju.org/novini/presoficzery-stayut-soyuznykamy-zhurnalistiv-u-zoni-bojovyh-dij-mystecztvo-komunikacziyi/?utm_source=chatgpt.com



У період збройної агресії проти України особливої ваги набуває ефективна співпраця між представниками медіа та військовими структурами. Журналісти, які працюють у прифронтових регіонах або безпосередньо в зоні бойових дій, фактично виконують місію на інформаційному фронті, беручи на себе значні ризики заради правдивого висвітлення подій.

Важливу роль у цій комунікації відіграють військові пресофіцери — фахівці, що забезпечують зв'язок між Збройними Силами України та засобами масової інформації. Вони організовують відрядження журналістів, координують їхню роботу у районах бойових дій, здійснюють супровід та контролюють дотримання правил безпеки й акредитації. Пресофіцери також виступають своєрідними посередниками між журналістами та командуванням, сприяючи обміну перевіреною інформацією та запобігаючи розголошенню даних, які можуть нашкодити військовим операціям.

Робота пресофіцера суттєво відрізняється від діяльності журналіста. Якщо основним завданням журналіста є пошук, аналіз і подання суспільно важливої інформації, то пресофіцер зосереджується на забезпеченні комунікаційної безпеки, дотриманні інформаційних стандартів у межах

військової структури та формуванні позитивного іміджу Збройних Сил. Взаємодія між цими двома професіями у воєнний час має ґрунтуватися на довірі, відповідальності та спільному розумінні мети — інформуванні суспільства без шкоди для національної безпеки.

https://www.pr.army/about-us?utm_source=chatgpt.com

PR Army — це організація стратегічних комунікацій і адвокації, яка стоїть на передовій інформаційного фронту, захищаючи правду, справедливість і демократію в умовах російської агресії проти України. Вона була заснована у перший день повномасштабного вторгнення та з того часу перетворилася на глобальну мережу комунікаторів, аналітиків, політичних експертів, дослідників і технологів, об'єднаних спільною метою — викривати воєнні злочини, протидіяти дезінформації та мобілізувати міжнародну спільноту на підтримку перемоги України.

Організація співпрацює з журналістами, урядовими структурами, громадськими організаціями, парламентарями, а також представниками бізнесу, щоб досягати реальних результатів. Серед них — сприяння винесенню ордерів Міжнародного кримінального суду, публікації журналістських розслідувань, запровадження санкцій ЄС та притягнення корпорацій до відповідальності за дії, що підтримують агресію.

PR Army реалізує кампанії, які допомагають почути голоси постраждалих, розкривають російські інформаційні операції та впливають на політику, регулювання й законодавство в Європі та Північній Америці, зокрема у сферах медіа, торгівлі, енергетики та оборони.

Організація перетворює зібрані дані, аналітику й свідчення на конкретні юридичні, політичні та суспільні дії. Від координації свідчень на високому рівні та підготовки аналітичних брифінгів до сприяння запровадженню санкцій і реформ — PR Army забезпечує, щоб правда про Україну була почута, а винні у злочинах — притягнуті до відповідальності.